

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра теорії і практики перекладу з англійської мови

**СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ СУДОВИХ РІШЕНЬ
ВЕРХОВНОГО СУДУ США У ГАЛУЗІ СВОБОДИ ПРЕСИ**

Кваліфікаційна робота

На здобуття ОС «магістр»
студентки II року навчання
галузь знань 03 «Гуманітарні науки»,
спеціальності 035 «Філологія»,
спеціалізації 035.041 «Германські мови та
літератури (переклад включно), перша –
англійська)»,
ОПП «Художній переклад з англійської
мови, літературне редагування та
менеджмент перекладацьких проєктів»
Лілії ГАЛАГІНОЇ

Науковий керівник:

к.філол.н., доцент кафедри
теорії і практики перекладу з
англійської мови
Юлія ЛОБОДА

«Допущено до захисту»

Протокол № 8 кафедри

теорії і практики перекладу з англійської мови

ННІФ від 07.04.2023

Завідувач кафедри _____ **Людмила СЛАНОВА**

Київ – 2023

ЗМІСТ

ЗМІСТ	1
СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. СУДОВИЙ ДИСКУРС США У КОНТЕКСТІ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	9
1.1. Теоретичні засади судового перекладу в англomовних країнах та вітчизняній перекладознавчій школі.....	9
1.2. Жанрове розмаїття дискурсу Верховного Суду США	14
1.3. Аргументативні стратегії й тактики суддів у письмовій комунікації..	17
Висновки до розділу 1	21
РОЗДІЛ 2. ЛІНГВОСТИЛЬОВИЙ ВИМІР ТЕКСТІВ РІШЕНЬ ВЕРХОВНОГО СУДУ США	23
2.1. Композиційна структура текстів рішень Верховного Суду США (колегіальні та індивідуально-авторські підтипи).....	23
2.2. Основні лінгвостильові характеристики рішень Верховного суду США у галузі свободи преси	27
2.3. Інтертекстуальність та інтердискурсивність текстів судових рішень.....	30
Висновки до розділу 2	36
РОЗДІЛ 3. СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ РІШЕНЬ ВЕРХОВНОГО СУДУ США	38
3.1. Способи збереження стилістичного та синтаксичного виміру текстів судових рішень українською мовою	38

3.1.1. Специфіка перекладу термінологічних одиниць та латинізмів судового дискурсу у галузі свободи преси	41
3.1.2. Методи відтворення українською юридичних лакун системи загального права	46
3.1.3. Відтворення аргументативних стратегій текстів рішень та окремої думки суддів у галузі захисту свободи преси	53
3.2. Методи збереження в перекладі інтертекстуальності текстів судових рішень у галузі свободи преси	62
3.3. Особливості відтворення типових кліше та когезії СД	69
Висновки до розділу 3	74
ВИСНОВКИ.....	77
SUMMARY	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	85

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

СД – судовий дискурс;

ВС США – Верховний Суд Сполучених Штатів Америки;

ТО – текст оригіналу;

ТП – текст перекладу.

ВСТУП

У сучасних умовах, які характеризуються інтенсивним процесом глобалізації, Європейської інтеграції та зростанням міжнародно-правової діяльності, надзвичайно гостро постають проблеми міжмовної комунікації в сфері права: традиційно мова та право є предметом спільного інтересу для лінгвістів та правознавців, зокрема, Б. Гарнер, один із провідних американських дослідників юридичної мови, характеризує юриспруденцію як «літературну» професію.

Забезпечення й охорона прав і свобод людини й громадянина є найважливішим та пріоритетним напрямком діяльності держави. Розвиток правового громадянського суспільства неможливий без знання громадянами своїх прав і свобод, а також механізмів судового захисту. Сполучені Штати Америки вважаються однією з країн світу, де інститути демократії є найбільш захищеними, а судова система – найбільш оптимальною, яка здатна ефективно та мобільно захищати американські цінності.

Юридичний переклад дедалі частіше привертає увагу українських перекладознавців та перекладачів, зокрема, зростає увага до судового рішення як самостійного жанру. Однак поняття судового перекладу як підвиду юридичного в Україні вважається відносно новим у порівнянні з перекладознавчою школою США та Великої Британії. Зважаючи на відсутність вагомого теоретичного обґрунтування особливостей перекладацької діяльності у судовому дискурсі в Україні, існує необхідність проведення подальших досліджень на цю тему.

Актуальність наукової роботи зумовлена наявністю лакун у регламентації роботи із текстами судового провадження в українській фаховій літературі та необхідністю більш детального окреслення й всебічного вивчення наявних лексичних, граматичних, синтаксичних і стилістичних маркерів, притаманних сучасному англomовному СД і, зокрема, текстам рішень Верховного суду США у галузі захисту свободи преси. Оскільки згаданий піджанр судового дискурсу ще не

ставав предметом окремого дослідження, існує нагальна потреба опису специфічних стратегій і тактик його відтворення цільовою мовою.

Аналіз останніх публікацій демонструє, що проблематиці перекладу юридичного та судового дискурсу присвячують свої наукові розвідки чимало українських перекладознавців, серед яких В.І. Карабан, О.О. Ходаковська (переклад англomовної юридичної літератури), Р.В. Поворознюк (судовий переклад у парадигмі громадського), О. В. Просяна (лінгвопрагматичний аспект судового дискурсу), Ю. А. Лобода (перекладознавчий аспект СД). Зарубіжна лінгвістична школа представлена провідними дослідниками (Р. Гонсалес, Г. Міккельсон, С. Берк-Селігсон), які заклали підвалини теорії судового перекладу і зробили вагомий внесок у розробку професійних стандартів якості цього різновиду вузькогалузевої міжмовної комунікації.

Об'єктом вивчення є специфіка перекладу судових рішень Верховного Суду США у галузі свободи преси українською мовою, **предметом** дослідження виступають стратегії і тактики відтворення українською лінгво-стильового та синтаксичного аспектів текстів судових рішень Верховного суду США.

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі лінгвостилістичного аспекту перекладу текстів судових рішень на прикладі рішень у галузі свободи преси, опублікованих ВС США у виданні *United States Reports* та збірки перекладів українською «Свобода преси. Рішення Верховного Суду США». Зазначена мета визначає постановку і вирішення наступних **завдань**:

- 1) визначити і охарактеризувати специфіку та труднощі перекладу англomовного судового дискурсу;
- 2) охарактеризувати жанрові (лінгвостильові) особливості текстів американського судового дискурсу у площині перекладознавства;
- 3) провести порівняльний лінгвостилістичний аналіз текстів оригіналів судових рішень ВС США та їхнього перекладу українською мовою;

- 4) визначити специфіку відтворення стилістичного та синтаксичного виміру текстів судових рішень українською мовою;
- 5) виявити особливості перекладу аргументативних стратегій, які застосовуються суддями;
- 6) виявити методи збереження інтертекстуальності у перекладі текстів судових рішень;
- 7) визначити особливості відтворення типових кліше та когезії СД.

Матеріалом дослідження виступають рішення ВС США, опубліковані у виданні *United States Reports* та збірка перекладів рішень українською мовою «Свобода преси. Рішення ВС США» у виконанні Н. Комарової.

Методика дослідження включає порівняльний лінгвостилістичний аналіз текстів оригіналу та перекладу із залученням елементів контекстуального й компонентного аналізів, перекладацький аналіз використаних трансформацій, прийоми лінгвістичного спостереження, класифікації.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному перекладознавчому аналізі лінгвостилістичних особливостей та композиційної структури текстів судових рішень ВС США і пошуку закономірностей уживання певних перекладацьких тактик і стратегій для збереження повної тотожності ТО і ТП. Подібне дослідження здійснено вперше в рамках української перекладознавчої школи.

Теоретична цінність та практичне значення дослідження визначаються тим, що проведений аналіз лінгвостилістичних особливостей текстів судових рішень ВС США може становити певний внесок у розробку теорії судового перекладу. Матеріал та висновки роботи можуть бути використані в нормативних курсах: «Юридичний переклад», «Судовий переклад», на заняттях з практики перекладу, а також можуть бути корисними для перекладачів-практиків.

Мета й завдання визначили **структуру** роботи: вона складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. У першому розділі

описано теоретичні засади судового перекладу, розкрито жанрові особливості текстів американського судового дискурсу, специфіку застосування суддями аргументативних стратегій і тактик та їхній вплив на процес перекладу. У другому розділі досліджено лігвостильовий вимір текстів рішень ВС США, зокрема композиційну структуру та особливості впливу інтертекстуальності та інтердискусивності на переклад текстів судових рішень. У третьому розділі проаналізовано засоби відтворення стилістичного та синтаксичного виміру текстів судових рішень українською мовою, специфіку перекладу термінів судового дискурсу, юридичних лакун загального права, типових кліше, способи відтворення аргументативних стратегій та тактик судді у перекладі, а також методи збереження інтертекстуальності та когезії судового дискурсу у перекладі. Список літератури містить 85 джерел.

Загальний **обсяг** роботи складає 93 сторінки, із них 75 основного тексту.

Апробація результатів дослідження: Галагіна Л. В. Композиційна структура рішень ВС США. Актуальні проблеми перекладознавчих і порівняльних студій : матеріали Наукового семінару для молодих учених (студентів, магістрантів, аспірантів, докторантів), 18 листопада 2022 року. Київ, 2022. С. 10-11.

РОЗДІЛ 1. СУДОВИЙ ДИСКУРС США У КОНТЕКСТІ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1.1. Теоретичні засади судового перекладу в англomовних країнах та вітчизняній перекладознавчій школі

В умовах активної глобалізації, Європейської інтеграції та посиленні міжнародно-правової діяльності, судовий переклад як складне лінгвістичне явище все частіше стає об'єктом вивчення вчених-лінгвістів, зокрема, висвітлення особливостей та труднощів перекладу у сфері судочинства посідає чільне місце у працях закордонних науковців. Дослідниці Р. Гонсалес, Г. Міккельсон та В. Васкес у роботі «Fundamentals of Court Interpretation» описують тонкощі судового перекладу з юридичного, лінгвістичного і прагматичного поглядів, а також визначають його як вид перекладу, що відбувається в судах та під час будь-яких інших юридичних справ [44, с. 15]. У праці С. Берк-Селігсон також спостерігаємо значну кількість теоретичних та практичних міркувань, пов'язаних з роботою перекладачів у судах, зокрема з погляду лінгвістичної прагматики, на матеріалах аудіозаписів судових процесів іспанською/англійською мовами [34].

Провідна дослідниця в галузі судового перекладу та перекладачка Г. Міккельсон стверджує, що юридичний переклад (legal interpreting) відбувається в юридичних установах, тобто в залі суду або адвокатському офісі, де розглядаються справи, які пов'язані з законом. Відповідно, юридичний переклад класифікують як квазісудовий і судовий (court interpreting). Більшість усних судових перекладів у США відбувається у формі синхронного перекладу, однак під час показань свідків використовується і послідовний переклад [44, с. 156]. Міккельсон також зазначає, що завдання судового перекладача – побудувати міст порозуміння між представниками закону та пересічним громадянином, який не знайомий із сухою та перенасиченою термінологією мовою, особливо з огляду на його становище обвинуваченого або жертви злочину [53].

Дж. Коллін визначає судового перекладача як особу, яка здійснює усний переклад під час юридичних процедур (legal settings) у суді [37, с. 18]. Український судовий переклад, як правило, пов'язаний з письмовим перекладом юридичних документів, тоді як усний переклад застосовується лише у виняткових випадках, і не є обов'язковим на засіданнях суду, тому що офіційною мовою судочинства є українська.

Серед українських науковців необхідно згадати публікації К.В. Георгієвської (про лінгвістичні особливості англomовного юридичного дискурсу), О.О. Ходаковської (про особливості перекладу англomовного юридичного дискурсу), О. Л. Доценко (про жанрову специфіку судового дискурсу), О. В. Просяної (про лінгвопрагматичний аспект українського судового дискурсу), Ю. А. Лободи (про перекладознавчий аспект судового дискурсу), М. О. Зайцевої (про когнітивно-комунікативні ознаки англomовного судового дискурсу), О.О. Кобзєвої (про стратегії мовлення судді в американському судовому дискурсі) та інших.

Варто зазначити, що в українському мовознавстві відсутнє однозначне трактування терміну «судовий дискурс». М. О. Зайцева стверджує, що особливості судової діяльності та судового дискурсу обумовлені комплексом факторів, які включають багатосторонні відносини з правом і законом, чітко визначений сценарій, ієрархію учасників процесу, тип судової системи, характерний для конкретної держави, комунікативну компетенцію учасників тощо. А отже, «судовий дискурс є подієвим, оскільки він репрезентує певну подію в комунікативному просторі з метою зміни картини світу реципієнтів» [8, с. 29].

Комунікативний процес у судовому дискурсі визначається не лише певними когнітивними, аксіологічними та ідеологічними факторами, які притаманні конкретній спільноті в конкретний період часу, але і соціологічними чинниками, а також стилем викладення думок, використанням стратегій і тактик впливу. Розуміння комунікативної специфіки у судовій діяльності стало важливим фактором, який призвів до підвищення інтересу до судового дискурсу.

Фактори ритуального характеру мають визначальний вплив на мовну специфіку судового дискурсу, враховуючи позиції учасників процесу, а саме – прокурора, судді, адвоката, підсудного та свідків. О. Л. Доценко підтверджує, такі екстралінгвальні чинники, як процесуальне законодавство, рівень правової та комунікаційної підготовки учасників, високий рівень емоційної напруги, що зумовлений інтересом учасників судових засідань до результатів розгляду кримінальних, цивільних та адміністративних справ, чітко регламентують судовий дискурс [9, с. 270]. Отже, судовий дискурс можна вважати підвидом юридичного дискурсу, який реалізується усно під час судового процесу та письмово у формі текстів судових рішень, стенограм судових засідань тощо. Ці тексти класифікуються дослідниками як юридичні. Аналіз теоретичних матеріалів допомагає виокреслити основні риси судового дискурсу, які є важливими для перекладу, а саме:

- застосування мовних маркерів на позначення соціальної дистанції;
- підвищена формальність текстів та промов;
- інтерактивність спілкування;
- стереотипність;
- офіційність;
- чітка регламентованість та висока інформаційна насиченість [19, с. 270].

Зважаючи на те, що комунікативно-прагматична спрямованість судового дискурсу передбачає надання правової оцінки вчинку особи, притягнутої до відповідальності, встановлення істини та доведення правильності позицій суду, перед перекладачем постає нелегке завдання – адекватно і точно передати зміст судових рішень, протоколів судових засідань, клопотань, текстів дебатів сторін, та іншої документації.

Міжмовне посередництво у сфері судочинства є завданням підвищеної складності, оскільки попри прагнення законодавців/учасників судового процесу зробити текст правового акту максимально однозначним, існує кілька можливих

шляхів їхньої інтерпретації. Судовий переклад майже завжди передбачає прагматичну адаптацію текстів відповідно до екстралінгвальної реальності, тобто «внесення поправок на соціально-культурні, психологічні відмінності між споживачами оригінального й перекладеного текстів» [19, с. 271]. Оскільки роль перекладача полягає у тлумаченні змісту ТО, основними труднощами під час створення нового тексту мовою перекладу є використання не лише заміни на граматико-семантичному рівні, а й відтворення прагматичного аспекту тексту оригіналу, що передбачає володіння необхідними знаннями про реальність, описану у ТО, яка охоплює картину життя іншої культури. Тому перекладач є інтерпретатором смислового коду, що закладений в ТО, адже завдання перекладача полягає у відтворенні функції вихідної мовної одиниці засобами мови перекладу, що виконує аналогічну функцію та забезпечує досягнення тотожного перлокутивного ефекту [19, с. 272].

Тексти різних жанрів СД (рішення, вироки, накази) мають прагматичний потенціал, який необхідно враховувати під час перекладу. Складність перекладу вузькопрофільних текстів передбачає те, що слід зважати на жанрово-стилістичні риси оригіналу, синтаксичну будову текстів, а також на змістову складову. Перекладач текстів СД має володіти не лише досконаліми знаннями вузькогалузевої термінології та стилістичними особливостями юридичних і судових текстів, а й вміти застосовувати екстралінгвістичні, професійні та загальні знання. З погляду термінології та термінологічного перекладознавства, О. О. Ходаковська наголошує, що слід звернути увагу на чіткий поділ англосаксонської термінології та уніфікованих національно-правових терміносистем. Перекладач повинен враховувати історію та теорію права зарубіжних країн, сучасні правові системи, міжнародне приватне право та міжнародне публічне право. Важливу роль також відіграє функціональна та стилістична відповідність правових текстів [30].

Особливістю перекладу у сфері судочинства є також необхідність дотримання перекладачем настанов професійної етики. Зокрема, положення

кодексу Американської асоціації судових перекладачів NAJIT передбачають: відтворення вихідного повідомлення без спотворень, додавань, вилучень, збереження тону і реєстру; принцип неупередженості та нейтралітету; повна конфіденційність під час роботи з матеріалами справи тощо [18]. Специфіка СД заперечує будь-які зміни і відхилення від канонів жанру і вимагає повного відтворення риторичних складових та наративу при перекладі усного судового мовлення, а також відповідності архітектоніки текстів письмового жанру. Однак, зважаючи на відносно недовгу історію дослідження судового перекладу як підвиду юридичного, певні прогалини у методологічному підґрунті досі існують, зокрема нерозкритими залишаються питання особливостей різновидів судового перекладу та специфіки їхнього тлумачення; також немає чітких вимог до компетенції перекладачів у галузі судочинства, особливо в Україні.

Згідно з принципом англійського загального права, відповідач повинен бути повністю свідомим про висунуті проти нього звинувачення і мати можливість ефективно захищатися. Слід зазначити, що в країнах західного світу, особливо в США, існують давні традиції школи судового перекладу, що підтверджується фінансуванням державними установами спеціальних освітніх програм. Незважаючи на те, що судовий переклад є складовою юридичного, багато освітніх установ США, що спеціалізуються на підготовці перекладачів, зосереджені на викладанні стратегій та тактик судового перекладу. Це можна пояснити з історичної перспективи, оскільки в правовому просторі кожної країни саме судова сфера має чітко визначені вимоги до стандартизації та акредитації.

Отже, оскільки якість судового перекладу як підвиду юридичного впливає на ефективність правозастосування та ступінь регламентації конкретних правових відносин, мова перекладу має забезпечити реалізацію суспільного призначення текстів СД й відповідати правовому узусу, що вимагає від перекладача чіткого розуміння ситуативних, соціальних, контекстуальних правил, яких дотримується в судовому процесі учасник правової системи іншої держави та культури.

1.2. Жанрове розмаїття дискурсу Верховного Суду США

На думку Ф. Бацевича, мовленнєвий жанр – це дискурсивне комунікативне явище, адже «дискурс – це сукупність мовленнєвих жанрів, які взаємодіють та перетинаються в процесі комунікації, що зумовлений змінами тактик спілкування. Кожен жанр є носієм узагальненого комунікативного смислу, спрямованого на адресата» [4, с. 62]. Усний та письмовий способи фіксації мовлення, час його реалізації та просторові компоненти відіграють важливу роль у цьому процесі. Варто відзначити, що мовленню властива індивідуальність та ситуативна вмотивованість.

Р. А. Богранд у співавторстві з В. Дресслером сформулювали сім стандартів, які застосовуються для визначення текстуальності письмового та усного дискурсів, а саме: *когезія, когерентність, інформативність, інтенціональність, ситуативність, прийнятність, інтертекстуальність* [3]. З погляду перекладознавства зазначимо, що ці аспекти доцільно враховувати в процесі відтворення ТО цільовою мовою задля досягнення рівнозначного перлокутивного ефекту.

Когезія описує взаємозв'язок між частинами речення, необхідний для правильного розуміння його значення. Когерентність – це логічна послідовність тверджень у тексті, яка базується на їх значенні. Інформативність передбачає нове інформацію в тексті. Іntenціональність вказує на те, що текст має передавати повідомлення свідомо та цілеспрямовано. Ситуативність стосується обставин, за яких було викладено інформацію. Прийнятність пов'язана з тим, щоб продукт комунікації відповідав потребам конкретної аудиторії. Інтертекстуальність включає покликання на інші джерела або контексти за межами самого тексту [3].

Необхідно зазначити, що лінгвісти, зокрема О.Л. Доценко, вважають, що риторичний підхід до розрізнення жанрів судового мовлення, є лише частково допустимим, оскільки фахівці з судової риторики здебільшого звертають увагу на

судові промови та ігнорують інші типи комунікації в залі суду [9]. Наприклад, В.В. Молдован обмежується описом практичних аспектів судової риторики, зосереджуючись на визначенні, класифікації, підготовці та особливостях виголошення судових промов, та наводить 20 типів промов, які використовуються під час розгляду кримінальних, цивільних, адміністративних, господарських справ [1, с. 286-287]. Однак жанрова специфіка СД також передбачає, що між учасниками судового процесу відбувається різнотипна комунікація, яка включає інформативні, оцінювально-впливові та імперативно-впливові монологи, а також запитання та відповіді. Ця комунікативно-прагматична різноманітність ускладнює процес визначення мовленнєвих жанрів, які реалізуються в межах СД.

Більшість мовленнєвих висловлювань у суді мають письмові відповідники та можуть бути прочитані або переповідані. Певні жанри характеризуються усним непередготовленим мовленням. Загалом жанрам СД притаманне: «читання власного або чужого тексту (оголошення показань свідка тощо); усне мовлення з опорою на підготовлений текст (промови різних типів, роз'яснення прав і обов'язків учасникам процесу тощо); усне мовлення без писемного відповідника» [9, с. 10]. До того ж, слід враховувати, що під час судового засідання будь-яке висловлювання в залі суду фіксується в протоколі, тобто особа, яка сприймає мовлення учасників процесу, є автором нового тексту.

Усний дискурс виступає у монологічній (промова в суді) і діалогічній (розмова між суддею та учасником процесу) формах мовлення. Жанр монологу, наприклад, у судовій доповіді, характеризується правильною структурою висловлювань, композицією, чіткою організацією тексту, точним використанням лексики. У СД прикладом діалогу є розмова судді і прокурора, слідчого і потерпілого, адвоката і злочинця, а його специфікою вважають перехід у розмові від адресанта до адресата і навпаки, тобто зміна ролей.

СД є специфічним типом мовленнєвої діяльності, який має інституційний та ритуальний характер, що передбачає особливий клішований різновид комунікації

між особами, зобов'язаними дотримуватися встановлених норм та правил певного соціуму або інституту. Інституційність СД пов'язана з тим, що соціальний інститут (суд), де відбувається спілкування, зумовлює лінгвістичний простір дискурсу. СД має визначену мету (встановлення істини) та визначені статусні ролі учасників комунікації: професійні агенти – суд присяжних, прокурор та адвокат, та непрофесійні клієнти – підсудний та свідок [29].

У порівнянні з усним СД письмовий СД має певні відмінності, однією з них є більш частотне вживання складних термінів юридичної галузі, також для письмового дискурсу характерне використання мовних кліше. У перекладі важливо враховувати, що правові тексти характеризуються стандартизованістю, точністю і стислістю, які досягаються саме завдяки використанню кліше.

Жанровий простір СД у сучасному стані сформований багаторічною судовою практикою. Дискурс ВС США включає жанри усної форми (усні дебати (*oral arguments*)) та жанри судових документів, а центральним жанром є судові рішення (*court judgment*) (*тут і надалі переклад наш – Л. Г.*).

Розглядаючи переклад текстів різноманітних жанрів американського СД варто розуміти фактори, які впливають на їхнє створення та лінгво-стильові особливості кожного жанру. Перегляд справи у ВС починається зі звернення одного з учасників справи, незадоволеного результатом розгляду судом попередньої інстанції (*certiorari petition*) (*переклад наш – Л. Г.*). У разі позитивної відповіді суд виносить **розпорядження** про розгляд (*writ of certiorari*) (*переклад наш – Л. Г.*). **Меморандум** є ще одним письмовим жанром ВС США, який використовується стороною або сторонами у справі для обґрунтування позицій. У процесі справи адвокати кожної із сторін представляють свої **брифи / стислі виклади справи по суті** (*brief on the merits*) (*переклад наш – Л. Г.*) Складання брифів відбувається у суворій відповідності до правил ВС США (*Rules of the Supreme Court of the United States*), у яких детально обумовлюються всі вимоги до змісту, структури і навіть способу графічного оформлення кожного розділу, що

визначає їхню максимальну клішованість. Брифи містять питання, яке виноситься на розгляд, опис обставин спору чи злочину, деталі розгляду його в судах нижчих інстанцій [54].

Усні дебати включають **промови** сторін, що доповнюють бриф та обговорення питань конституційного права, цитування прецедентів, оцінку діяльності державних органів тощо.

Отже, незважаючи на те, що дискурс ВС США вирізняється різноманітністю усних та письмових жанрів, більшості з них притаманні універсальні риси, що впливають на процес перекладу, а саме: шаблонність, логічність, повноцінність структури та стандартизованість. Дослідження СД також доводять важливість екстралінгвальних чинників, зокрема організаційний контекст та аспекти культурних уявлень, які впливають на розмаїття жанрів мови оригіналу та їхнє відтворення у мові перекладу.

1.3. Аргументативні стратегії й тактики суддів у письмовій комунікації

Аргументація – це специфічна форма комунікативної діяльності, яка тісно пов'язана з процесом переконання, що має важливе значення у юриспруденції. Щоб визначити особливості застосування аргументації, необхідно використовувати дійовий підхід, який зосереджується на діяльності суб'єкта, спрямованої на зміну поглядів, думок та переконань аудиторії. Під час прийняття рішень у практичній діяльності, аргументація орієнтована на зміну поглядів та суджень людей, що може спонукати їх до виконання певних дій. Мета аргументування полягає в тому, щоб вплинути на вибір адресата під час прийняття рішення та вплинути на його дії. У межах дискурсу судового процесу крім аргументативного, виділяють також спонукальний, директивний та авторитарний [24].

У СД аргументація є процесом, що базується на певних нормативних принципах, закладених у законах, положеннях та правилах. Крім того, вдала аргументація залежить від хронологічної послідовності, логічності викладу та

психологічних факторів, що мають бути збережені у перекладі. Логіка дозволяє викладати аргументи відповідно до нормативних засад, хронологічна послідовність допомагає правильно їх розташовувати, а психологічні прийоми використовуються для ефективної комунікації з адресатом. Вдала аргументація передбачає правильно підібрані мовні та мовленнєві засоби, невербальні елементи, екстралінгвістичні фактори, з метою ефективного переконання адресата. Специфіка СД полягає у чіткій фіксації ролей кожного учасника, що мають визначені межі мовної та мовленнєвої поведінки [21, с. 154].

Особливістю СД є виявлення стратегій мовленнєвої поведінки учасників судового процесу. Т. ван Дейк визначає мовленнєву стратегію як «функціональну одиницю послідовності дій, котра сприяє вирішенню локального або глобального завдання», тоді як «локальні можливості прагматичного, семантичного або стилістичного вибору будуть обмежені такою мовленнєвою стратегією» [13].

Лінгвісти, які досліджують мовленнєву прагматику, звертають увагу на дискурсивну взаємодію в судових засіданнях з кількох причин. По-перше, мовець, відповідаючи суворій регламентації судового процесу, повинен вибрати стратегію мовленнєвої поведінки, що вимагає особливої комунікативної компетенції. По-друге, саме мовленнєва взаємодія має вирішальний вплив на прийняття судом рішень. Прагматичні пресупозиції та знання правил СД є необхідними елементами такої комунікативної компетенції. По-третє, змагальність мовленнєвої дії вимагає від комунікантів вміння планувати та оперативно оцінювати ситуацію. Зрештою, у СД можливі комунікативні зриви та невдачі, які можуть перевести перевагу з одного суб'єкта на іншого [29].

Дослідження лінгвістичних аспектів судового процесу зазвичай зосереджені на мовленнєвій поведінці представників обвинувачення та захисту, а мовлення судді залишається поза увагою. О.О. Кобзева визначає глобальну стратегію судді як стратегію управління, а локальні – стратегії розпорядження, контролю, покликання на правові норми, посередництва та вияв особистого ставлення [14].

Особливості перекладу наведених аргументативних стратегій суддів полягають у врахуванні контексту, культурних та правових відмінностей між мовами, а також у збереженні інтенції та тону висловлювання.

Аргументативні стратегії в СД відтворюються в конкретних тактиках, що відповідають етапам судового засідання: оголошення справи, слухання сторін, дослідження доказів (свідчення свідків), дебати, оголошення вироку та складання протоколу судового засідання. Конкретна тактика застосовується з метою посилити прагнення, змінити оцінку та образ певної ситуації. Для реалізації тактик застосовуються комунікативні (мовленнєві) ходи, які виникають в умовах «ускладненості спілкування» (статусної нерівності, недостатньої обізнаності) [31].

Дослідники класифікують стратегії та тактики суддів як *самопрезентації та презентації, включно з тактиками групової ідентифікації та дистанціювання* [25]. Основними стратегіями також є: встановлення об'єктивної істини (логічний висновок, доведення неспроможності вимог /доказів), контрольне підтвердження (тактика повтору), співробітництво (тактика пропозиції, раціонального переконання, згоди) та апеляцію до влади (дотримання процесуальних норм, наполеглива рекомендація, наполягання на виконання певної дії) [24, с. 309–312].

Науковці виокремлюють три типи тактик суддів: 1) тактики дотримання загальних норм поведінки в суді; 2) тактики, що забезпечують ефективність процесу свідчень та впливають на їхній зміст; 3) тактики, які пояснюють юридичні питання. Ці тактики можуть бути класифіковані залежно від конструйованої реальності, яка відображена у судовому процесі (безпосередня реальність зали суду, події, що спричинили судовий процес та власне сфера закону) [42]. У письмовому мовленні виділяють *тактики контролю змісту свідчень та роз'яснення принципів судового процесу, правових категорій, кваліфікація дій з точки зору права, перетин юридичних коментарів* [14].

О.О. Кобзева пропонує таку класифікацію кластерних ролей судді-керівника здійснення правосуддя та співвіднесених з ними локальних стратегій судді в американському судовому засіданні:

1) роль Розпорядника полягає у праві та обов'язку судді видавати розпорядження щодо процесуальних дій та регулювання комунікації в межах судового процесу (стратегія Розпорядження);

2) роль Контролер передбачає слідкування за дотриманням законів і процедур судового процесу. Суддя реалізує своє інституційне право, зокрема скеровує учасників на дотримання визначеного регламенту [24, с. 310], вказує на нерелевантність питання, спонукає до постановки питання тощо (стратегія Контролю);

3) роль Посередник полягає в забезпеченні рівноправності сторін судового процесу, що вимагає від судді узгодження на правових підставах позицій сторін, особливо у разі конфлікту [55] (стратегію Узгодження);

5) у ролі Правника суддя надає інформацію щодо правових і процесуальних питань іншим учасникам процесу, виступає як експерт з права та пояснює суть справи, покликається на відповідні норми (стратегія Апелювання до норм і процедур).

Судді мають інституційні права та обов'язки, що дозволяє вважати зазначені ролі головними та обов'язковими. Однак, зважаючи на наявність індивідуальних проявів у ході судового засідання, кожний суддя залишається «звичайною людиною», що може демонструвати позитивне ставлення до інших учасників процесу. О.О. Кобзева вважає, що такі особистісні прояви можна розглядати як факультативну роль Приємна Людина, а локальну стратегію визначати як Міжособистісна кооперація.

Оскільки судові рішення є кінцевим продуктом комунікації суддею і розглядається як особливий юридичний документ, що має чітку регламентовану структуру і складається особливим жанровим каноном, варто також розглянути

особливості застосування аргументації, притаманні судовим рішенням. Судове рішення має специфічний зміст, який включає чітку модель ситуації та детальну систему аргументації. Судові документи орієнтовані на переконливість, тому особливу увагу приділяють способам аргументації та мотивам, які є достатніми для переконання у протиправності дій. Для більшої переконливості та офіційності використовуються безособові та неозначено-особові звороти, кліше, шаблони та складні конструкції. [24, с. 287].

Отже, різноманітність у застосуванні суддями аргументативних стратегій та тактик пояснюється особливістю організації судового процесу. Наприклад, у США спостерігається високий рівень конкуренції між процесуальними опонентами, а також великий елемент драматизації судових процесів (особливо у «резонансних» справах), що безпосередньо впливає на процес перекладу. Недостатня поінформованість щодо законів та нормативно-правових актів країни вихідної мови, на які часто покликаються судді у письмовому мовленні, може стати перешкодою у досягненні адекватності перекладу. Відтворення емоційно-зabarвленої лексики, тропів та фразеологічних одиниць також вимагає творчості у перекладі. Перекладачі часто змінюють структуру речень ТО у ТП, що може вплинути на силу емоційних аргументів. Тому ефективність передачі емоційних аргументів залежить від компетентності та майстерності перекладача відтворювати точне значення цих мовних одиниць та доцільно застосовувати перекладацькі трансформації.

Висновки до розділу 1

Судовий переклад – це відносно нове явище, яке ще не набуло широкого теоретичного обґрунтування у вітчизняній перекладознавчій школі. Тексти СД характеризуються офіційністю, стандартизованістю, логічною побудовою та повноцінністю структури, однак перекладачу також необхідно враховувати жанрові особливості текстів, естралінгвальні (позамовні) чинники текстотворення,

лінгвостилістичні характеристики, розуміти прагматичну мету, а також володіти базовими фоновими знаннями у галузі.

Якість судового перекладу впливає на ефективність правозастосування і ступінь регламентації відносин. Мова перекладу повинна відповідати правовому узусу та вимагає чіткого розуміння правил судового процесу іншої культури (у випадку даного дослідження, американської культури).

Інституційність СД визначає лінгвістичний простір дискурсу та передбачає застосування суддями конкретних аргументативних стратегій і тактик (встановлення істини, підтвердження, посередництво, апелювання до влади, психологічні прийоми, що виражаються в апелюванні до емоцій). Переклад аргументації може викликати труднощі через неспівпадіння концептуальних картин світу в різних країнах, недостатню обізнаність про правову систему оригіналу та прагнення зберегти стилістичну та прагматичну еквівалентність.

РОЗДІЛ 2. ЛІНГВОСТИЛЬОВИЙ ВИМІР ТЕКСТІВ РІШЕНЬ ВЕРХОВНОГО СУДУ США

2.1. Композиційна структура текстів рішень Верховного Суду США (колегіальні та індивідуально-авторські підтипи)

Основним актом реалізації судової влади є рішення суду, яке має широкий спектр адресатів – від корпусу суддів, учасників процесу та звичайних громадян. Судове рішення має бути зрозумілим та переконливим, особливо для тих, хто не знайомий з юридичною термінологією та нормативними приписами, а також надавати юридичну визначеність у правових відносинах сторін. Крім того, метою рішення суду є встановлення судової практики, яка може запобігти виникненню подібних спорів у майбутньому [17, с. 11]. Текст судового рішення є самостійним жанром СД із властивими йому композиційними та мовними особливостями, тому для адекватного перекладу судового рішення й збереження його функціональних особливостей перекладачу необхідно володіти специфікою цього жанру.

Текст судового рішення має таку структуру: 1) питання факту чи відомості про предмет судового розгляду; 2) питання права, або юридична оцінка встановлених судом фактів, заснована на їхньому всебічному, повному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні; 3) правова позиція судді, тобто його переконання, рішення, що склалися в результаті дослідження питань факту та права, а також висновки з цих питань [46]. Суддя, як носій незалежної судової влади, викладає в тексті судового рішення власну позицію, що закріплена законодавчими нормами. Проте межі суддівського розсуду обмежуються як законом, і практикою експертного співтовариства. Універсальним принципом створення рішення стає інтертекстуальність, що забезпечує наступність і легітимність текстів.

Будь-яке судове рішення створюється з огляду на попередній правовий досвід, досягнуті результати правового регулювання. Судове рішення має складну

комунікативно-прагматичну структуру, орієнтовану на реалізацію таких функцій:

- 1) прескриптивну – опис вчинених дій адресатом, що реалізується за допомогою засобів модальності, основним з яких в англомовному юридичному дискурсі є модальне дієслово *to be (to be granted/reversed)*, а в україномовному – клішована формула: *суд постановляє, суд задовольняє*, яка може розглядатися як засіб імпліцитної реалізації зобов'язання;
- 2) інформативну – повідомлення про винесене рішення;
- 3) аргументативну – обґрунтування винесеного рішення;
- 4) декларативну – проголошення та просування певних принципів та ідей [20].

З міжособистісного аспекту слід розглянути паралінгвістичні засоби, які використовуються в текстах судових рішень, такі як графічна сегментація тексту та його розташування на папері, параграфування, шрифтовий набір, відступи та інтервали. Дані засоби використовуються для надання особливого значення конкретним частинам рішення та акцентування важливих моментів. У ракурсі міжособистісного аспекту увага може привертатися до особливої ролі судді у прийнятті рішення.

Рішення ВС США мають велике значення для функціонування всієї юридичної системи країни. Термін «рішення» (*opinions*) (*переклад наш – Л. Г.*), який використовується зокрема на офіційному сайті ВС США, стосується кількох типів письмових документів, створених Суддями. Найбільш відомими є висновки Суду, оприлюднені або оголошені у справах, у яких Суд заслухав усні аргументи. Усі рішення публікуються на офіційному веб-сайті після оприлюднення у форматі проміжних висновків, а потім збираються та друкуються в Звітах Сполучених Штатів, офіційному виданні Суду [54].

Рішення зазвичай містить такі елементи як ім'я судді-автора рішення, заяву про викладення фактів справи (*Statement of The Case*) (*переклад наш – Л. Г.*), застосовані норми законодавства, обґрунтування та рішення суду, а також висновки (*dicta*) (*переклад наш – Л. Г.*). Композиційно будь-яке рішення складається із вступної, описово-мотивувальної та резолютивної частин.

Вступна частина зазвичай передбачає загальні формальні елементи, які є важливими для орієнтування по справі: період розгляду справи, дату прийняття і оголошення рішення, назву і номер справи, сторони, які беруть участь у справі. Також може бути пояснення того, у якому суді розглядалася справа перед поданням до ВС США. Часто є примітка про *certiorari*, наказ про витребування справи із суду нижчої інстанції [46].

Назви справ формуються відповідно до сторін, першою з яких є позивач або сторона, яка подає позов проти другої сторони, відповідача. Іноді назви не мають найменування двох сторін, а містять латинські терміни *In re* або *Ex parte*. *In re* означає «справа за заявою» [65] і зазвичай використовується у випадках, коли немає двох визначених сторін. *Ex parte* також є латинським терміном, який стосується «справи за заявою за відсутністю однієї або кількох сторін в судовому процесі» [65].

Описова частина зазвичай охоплює декілька два розділи: короткий Огляд справи (*Syllabus*) (*переклад наш – Л. Г.*), в якому лаконічно подано матеріали та історію опрацювання справи судами нижчої інстанції. Остання частина Огляду іноді підсумовує, який суддя є автором Основного Рішення (*Main Opinion*) (*переклад наш – Л. Г.*), які судді приєдналися до рішення, та які судді могли висловити думку, що збігається (*concurring*) чи висловили окрему думку (*dissenting Opinion*) (*переклад наш – Л. Г.*) [36].

Описова частина містить власне текст Основного Рішення, який оголошує рішення Суду та передбачає пояснення, формулює нормативно-правове обґрунтування, на яке судді спиралися при ухваленні рішення. Іноді рішення приймаються одностайно — коли усі судді погоджуються та пропонують спільне обґрунтування рішення. Якщо більше половини суддів погоджуються, Суд приймає рішення більшістю (*majority opinion*) (*переклад наш – Л. Г.*) або відносною більшістю голосів (*plurality opinion*) (*переклад наш – Л. Г.*). Як правило, автором Основного Рішення є один суддя. Однак рішення *per curiam* не ідентифікують

жодних авторів і є просто рішеннями Суду. Такі думки часто вирішують справи в спрощеному порядку, здебільшого без усних аргументів. Рішення *per curiam* ухвалюють в суперечливих справах, наприклад, Буш проти Гора (*Bush v. Gore, 531 U. S. 98*) і справа про фінансування кампанії Баклі проти Валео (*Buckley v. Valeo, 424 U. S. 1*) [54].

Основне Рішення також містить інформацію, яка передбачає покликання на відповідні нормативно-правові акти, цитування прецедентів, або окреслює інші обґрунтування, що вважається мотивувальною частиною рішення.

Резолютивною частиною тексту рішення ВС США є стисле підбиття підсумків розгляду справи у формі висновків. Зазвичай суд вирішує підтвердити рішення (*affirm*) – залишити в силі рішення суду нижчої інстанції; скасувати, анулювати або оголосити недійсним (*reverse, void, or vacate*) – скасувати рішення суду нижчої інстанції; або повернути справу до суду нижчої інстанції для повторного розгляду (*remand*). Висновки характеризуються декларативною тональністю та шаблонністю: «*The petition for a writ of certiorari should be granted*», «*The judgment of the Supreme Court should be reversed*» [39].

Слід зауважити, що судові рішення як вид тексту відрізняється від протоколу судового засідання. Відповідно до правил судового засідання, протокол складається з послідовною вказівкою тих, хто виступає та дослівною фіксацією їхніх реплік, водночас коли рішення відображає думку судді з досліджуваних питань та покликання на такі правові засади, як прецедент та висловлювання інших суддів у подібних справах.

Серед розмаїття судових рішень ВС США, окрім типового «*court judgment*», виокремлюють такі категорії: рішення більшості, окрема думка, яка збігається з основним рішенням, та окрема думка, яка з ним не збігається. Особлива думка згоди (відома як *concurring opinion* або *concurrence*) означає, що суддя підтримує думку більшості, але додає свої додаткові міркування [47].

Особлива думка незгоди (відома як *dissenting opinion* або *dissent*), зі свого боку, означає, що суддя не підтримує думку більшості [48]. У досліджуваному матеріалі ці думки включені до тексту рішення у вигляді окремого абзацу з підзаголовком, у такий спосіб формуючи текст у тексті.

Окрема думка судді відрізняється від колегіальної тим, що виражає незалежну суб'єктивну позицію. Колегіальному судовому рішенню притаманні раціонально-логічні аспекти, тоді як окрема думка має риси індивідуальності, виклад від першої особи, емоційно-експресивний характер, що пояснюється «внутрішнім станом незгоди автора» [27, 90]. Окрема думка може мати більш творчий та метафоричний стиль викладу (передбачає застосування суддями стилістичних фігур і тропів), порівняно зі стандартизованістю основної частини рішення, що важливо враховувати у процесі перекладу. Автор окремої думки може покликатися не тільки на юридичні тексти (правові норми або судові документи), але і фрагменти з творів художньої літератури, щоб підвищити виразність аргументів з метою ефективного впливу на адресата, що вважається неприйнятним у текстах інституційного характеру.

2.2. Основні лінгвостильові характеристики рішень Верховного суду США у галузі свободи преси

Мовний код, який використовується в судових рішеннях, є набором мовних елементів, пов'язаних з професійними або соціальними групами [56, с. 48]. Рішенням ВС США притаманна низка лексико-семантичних та стилістичних особливостей, які забезпечують досягнення прагматичної мети текстів.

На лексичному рівні у судових рішеннях використовується багато одиниць, які застосовуються лише в юридичному контексті. У статті С. У. Філіпса «Contextual Variation in Courtroom Language Use» обговорюється використання адвокатом конкретних номінативних фраз, що стосуються різних типів злочинів. Крім лексичних відмінностей, використання повного імені, формальних звертань

свідчить про існування особливого мовного коду, характерного для судових розглядів [56].

Серед типових лексичних характеристик текстів рішень ВС США у галузі свободи преси викокремлюємо:

- 1) широкий спектр використання вузькогалузевої термінології СД та загальних юридичних термінів, які мають точне тлумачення та визначення у правовій системі;
- 2) вживання стійких терміносполучень: фразеологізмів та виразів, які є характерними для юридичної мови. Наприклад, «*встановлення прецеденту*», «*розглядати справу з погляду на*», «*недостатньо встановлені факти*» тощо.
- 3) використання формальної лексики, яка є стандартною для мови юриспруденції (типових кліше та засобів зв'язності), а також елементів наукового стилю, з уважним ставленням до граматики, синтаксису та пунктуації;
- 4) наявність абстрактної лексики, яка відображає правові поняття та концепції. Наприклад, «*право на приватність*», «*конституційні права*», «*рівноправність*», «*законність*» тощо.
- 5) розмаїття спеціалізованої термінології та понять галузі захисту свободи преси. Наприклад, «*пропагандистська журналістика*», «*наклепницька газета*», «*свобода друку*», «*свобода висловлювання*».

Однією з головних характеристик є офіційність тону, що виражена у використанні стійких мовних зворотів і складних конструкцій, наприклад: “*Beginning with jurisdiction*”, “*Turning to the merits*”, “*The questions presented are*”, “*For the reasons explained*”, “*the Court held*” [39]. Спостерігаємо вживання значної кількості комунікативних кліше, вставних конструкцій, яким відповідають українські еквіваленти-канцеляризми (*with regard to* – *щодо/стосовно*, *because of the fact* – *у зв'язку з фактом*, *as can be seen from* – *з огляду на*).

Наступними важливими рисами текстів судових рішень є точність, зокрема відсутність синонімів, використання лексичних повторів, спеціальної термінології, вживання складнопідрядних речень, лаконічність, логіка і зв'язність викладу інформації. Серед термінів, які найчастіше використовуються у ВС США зустрічаємо: *writ of certiorari* – судовий наказ про витребування справи з провадження нижчого суду до вищого суду, *merits of a case* – конкретні обставини справи, *docket* – усі матеріали справи, *precedent* – прецедент, *circuit* – окружний апеляційний суд, *opinion below* – рішення суду нижчої інстанції (*переклад наш – Л. Г.*) [67].

Крім того, тексти судової тематики вирізняються великою кількістю латинізмів: *amicus curiae* – особа, яка не бере участі у суді і яка надає суду з його дозволу інформацію, що має значення для справи; *per curiam opinion* – колегіальне рішення суду. Також зустрічаються притаманні юридичному дискурсу англomовних країн архаїзми (*hereby, aforesaid, wherein*) та надлишкові кліше (*false and untrue, aid and abet, give, devise and bequeath*).

У судовому тексті рішення на синтаксичному рівні можна відзначити кілька особливостей. Наприклад, частіше використовуються іменні складені присудки використовуються порівняно з дієслівними (такі як «*мати право на*», «*нести відповідальність*», «*be bound to*», «*be defective*», «*be convicted of*»), а речення стають більш поширеними завдяки однорідним членам та відокремленим означенням, що передає однозначність тлумачення та повноту висловлення. Синтаксичні особливості СД пояснюються використанням повних структур, які відтворюють логічний зв'язок умови або причини [5, с. 46]. Ця особливість передається за допомогою відповідних засобів зв'язності: *згідно з, у випадку, з причини, разом з тим*. Складнопідрядні речення з підрядним додатком, означенням або обставиною є одним з найбільш поширених типів речень в юридичному тексті [32, с. 27].

Синтаксис СД може бути ускладнений використанням інфінітивних конструкцій, а саме інфінітивних зворотів: наприклад, модальні інфінітиви, які

вказують на заборону, дозвіл чи необхідність: “*Courts of equal rank may use each other’s precedents*” – «Суди одного рівня **можуть використовувати прецеденти один одного.**», “*He was ordered not to leave*” – «Йому **наказали не залишати місце перебування**». Типовими для СД є пасивні конструкції з модальними дієсловами. [12], за допомогою яких непрямым способом висловлюється воля судді. До перерахованих раніше ознак синтаксису судового дискурсу можна додати безособовість, логічність та послідовність міркувань, достовірність та повнота поданих фактів, стислість викладу та переконливість.

Отже, рішення ВС США у галізу свободи преси, як правило містять елементи різних лінгвостильових характеристик, а саме:

1. Академічний стиль: покликання на академічні дослідження, прецеденти та інші джерела з використанням вузькогалузевої термінології та сталих виразів;
2. Офіційний стиль: формальний тон, що відображає юридичну суворість та статусність рішень, а також стандартизований формат;
3. Інтелектуальний стиль: складні аргументації та розгорнуті логічні роздуми щодо юридичних питань;
4. Чіткість та точність у формулюваннях, щоб уникнути можливих недорозумінь та протиріч.

У контексті перекладознавства, дотримання стилю ТО у ТП є запорукою адекватності перекладу. Якщо у повсякденній комунікації імпліцитність, неповнота та неточність викладу є цілком прийнятними, СД вимагає експліцитності, тобто повноти, однозначності та уникнення недомовленостей.

2.3. Інтертекстуальність та інтердискурсивність текстів судових рішень

Комплексні дослідження тексту визначають інтертекстуальність та інтердискурсивність як текстові категорії. С. Тічер, М. Меєр, Р. Водак, Е. Веттер вважають, що «кожний текст вбудований в контекст та синхронічно та діахронічно пов'язаний з багатьма іншими текстами» [61, с. 43-44]. Дискурс — це не окрема

ізолювана подія, це продукт минулих, поточних і передбачених дискурсів. За словами Девітта, «жоден текст не є єдиним, оскільки тексти покликаються один на одного, впливають один з одного, створюють мету один для одного» [40, с. 336]. Здебільшого переклад інтертекстуальності досліджується в контексті культурологічних або семіотичних стратегій, або розглядається у контексті перекладу стилістичних прийомів, а методи перекладу визначаються насамперед на підставі лінгвістичного підходу [28].

На думку Р.-А. де Богранда та В. Дресслера, інтертекстуальність передбачає те, що текст завжди пов'язаний з попереднім текстом чи дискурсом, що паралельно розгортається, а також визначає формальні фактори, які співвідносять тексти в конкретних жанрах [61, с. 42].

Для правильного відтворення інтертекстуальних елементів у мові перекладу, необхідно розуміти, які функції ці елементи виконують у тексті. А. Девітт ідентифікував три типи інтертекстуальності: *загальну* інтертекстуальність, яка виникає, коли текст спирається на попередні тексти, написані у відповідь на подібні ситуації, *референційну* інтертекстуальність, «покликання в межах одного тексту на інший текст», і *функціональну* інтертекстуальність, яка «покликається на взаємодію текстів у конкретній спільноті» [40, с. 337]. Дослідник інтертекстуальності в юридичному дискурсі В. Бхатія виокремлює наступні її функції: 1) доведення авторитетності тексту; 2) надання термінологічного пояснення; 3) полегшення текстового відображення; та 4) визначення правової сфери [35].

Класифікація М. Воррена передбачає чотири типи інтертекстуальності: 1) явні покликання на попередні та/або передбачені тексти, 2) неявні покликання на попередні та/або передбачені тексти, 3) вбудовування шляхом парафразу, короткого викладу, 4) вбудовування в текст шляхом прямого цитування [65, с. 15].

Інтертекстуальність означає взаємодію текстів не лише за змістом, а й за вираженням та дозволяє одному тексту актуалізувати інший в своєму внутрішньому просторі. М.В. Йоргенсен та Л. Дж Філліпс вважають, що інтердискурсивність є

формою інтертекстуальності, тому що «інтердискурсивність виникає як результат артикуляції різноманітних дискурсів та жанрів в одній комунікативній події» [56, с. 128]. Інтертекстуальність та інтердискурсивність є текстовими категоріями, які взаємодіють між собою, проте вони не ідентичні. Інтертекстуальність є одним зі способів створення нового текстового значення, тоді як інтердискурсивність передбачає перехід на іншу систему знань, кодів та типів свідомості реципієнта.

Інтертекстуальність судових рішень досліджували низка закордонних науковців. Варто згадати статтю А. Стіла «Intertextuality and Legal Judgments», у якій автор аналізує текст рішень ВС США та зазначає, що «юридичні рішення є явно інтертекстуальними, оскільки англomовна правова система дуже сильно базується на концепції прецеденту» [59, с. 88]. Стаття Ф.Б. Кросса та Дж. Ф. Спріггса «Citations in the US Supreme Court» презентує емпіричне дослідження джерел, на які покликається ВС штату Іллінойс у своїх рішеннях протягом кількох десятиліть, з особливим акцентом на використанні не нормативно-правових джерел, таких як художня література, історичні документи та інші культурні артефакти. Дослідження аналізує частоту, типи та патерни цих покликань та обговорює наслідки аналізу для розуміння ролі текстуальних джерел у прийнятті судових рішень [38].

Ще одним важливим дослідженням з інтертекстуальності у судовому дискурсі є праця К. Стівенс «Reasoning by Precedent — Between Rules and Analogies», яка описує аналогії та прецеденти, що використовуються для тлумачення законів та вирішення конкретних справ. Стівенс визначає три типи аналогій, застосовуваних суддями: на основі фактів, на основі законів і на основі принципів. Використання аналогій та прецедентів в судових рішеннях залежить від кількох факторів, таких як конкретні обставини справи, наявність чіткої правової норми та соціальних цінностей, що підтримуються громадою [60].

Інтертекстуальність текстів судових рішень – це наявність в них покликань на інші тексти, що становлять певний контекст для розуміння рішення. Такі тексти

можуть бути законами, нормативно-правовими актами, попередні судові (прецедентні рішення), матеріали досудового розслідування, жанри судового слідства (скарги, допити, вироки присяжних), а також більш загальними текстами, що містять норми права або поняття, що розглядаються в рішенні. Використання інтертекстуальних зв'язків між різними текстами дозволяє суддівській колегії уточнити поняття, проаналізувати юридичні норми та їх застосування в аналогічних справах, а також дати вичерпну оцінку фактів і доказів у конкретному випадку. Інтертекстуальність допомагає забезпечити єдність тлумачення права в рамках судової практики, а також зберегти стабільність правових норм. Однак, використання інтертекстуальності може створювати складнощі для розуміння рішення звичайними громадянами, що не мають юридичної освіти.

На думку Р. Леппігальм, передача лінгвістичної форми інтертекстуальності без урахування конотаційних та прагматичних значень може призвести до “*cultural bumps*” (культурних перешкод), коли реципієнти ТП не розуміють інтертекстуальних покликань ТО [50, с. 197]. Для перекладу інтертекстуальності Р. Барт запропонував застосовувати модель текстуального аналізу, що передбачає «відчитування» тексту, щоб виявляти ключові мовні коди та текстову інтенцію, закладені для читачів-експертів [3, с. 385–404].

У перекладознавчому вимірі, Ю. Полікарпова підкреслює, що завдання перекладачів полягають у дешифруванні текстових кодів (з можливістю різного тлумачення), пошуку авторських кодів та вираженні смислового розмаїття ТО мовними засобами з урахуванням балансу між «своїм» та «чужим», щоб забезпечити збереження цих смислів у ТП [23, с. 434–435]. Проте ця модель не враховує комунікативно-прагматичних аспектів тексту та його дискурсивної функціональності у певному контексті.

Дослідники Б. Гейтім та І. Мейсон пропонують застосування семіотичної моделі для перекладу інтертекстуальності, описуючи такі етапи: 1) визначення інтертекстуальних сигналів-тригерів (слів, словосполучень, речень); 2)

встановлення інформаційного статусу, а також інтенційного або прагматичного статусу інтертекстуальної одиниці; 3) оцінка її стилістичної ролі в семіотичній системі ТО; 4) аналіз лексико-синтаксичних особливостей; 5) застосування трансформацій або експлікації [45 с. 105–106]. Оскільки інтертекстуальні елементи вводяться з метою досягнення комунікативної мети та функціональності тексту, важливо враховувати також його прагматичний вимір [45, с. 128].

Необхідно зазначити, що СД також має інтердискурсивну природу, яка окрім юридичної включає ознаки політичної та наукової комунікації. Діяльність суддів можна визначити як правотворчість на основі науково-правового аналізу дійсності. Отже, судові та наукові тексти мають спільні стилістичні ознаки (інтертекстуальність, діалогічність, різноманітність наукових та абстрактних термінів), а також схожу функцію, що дозволяє характеризувати їх як засадничо близькі до жанру судового рішення як стилю наукової доповіді.

СД також є гібридом двох дискурсів – дискурсу «реального» світу, тобто дискурсу конкретних подій за участю конкретних людей за певних обставин, і абстрактного дискурсу правових категорій і правил. У розв'язанні юридичного конфлікту ці два розрізнені дискурси об'єднуються, коли нефахівці-учасники судового процесу та юристи взаємодіють один з одним. В офісі адвоката та в залі суду це відбувається через діалог [51; 42]. У судовому рішенні ці дискурси повинні бути узгоджені автором. Рішення має перевести повсякденний дискурс нефахівців-учасників судового процесу у сферу юридичного дискурсу, а також представити висловлене в суді мовлення як факти, до яких потім застосовуватиметься закон. Це надає рішенню інтертекстуальності, а також конститутивної інтертекстуальності або інтердискурсивності [41].

Судді використовують судові рішення як платформу для боротьби за владу, вплив на суспільство, створюють високоекспресивні тексти, пропагуючи свої погляди, цінності та не лише правові, а й моральні правила. Яскрава оцінна лексика, вербальні аспекти, риторичні запитання та прямі апеляції в судових рішеннях

сприяють підвищенню читацького інтересу, а також активізують читацьке образне сприйняття розвинених автором думок. Таким чином, специфічна інтердискурсивна природа судового дискурсу ще більше ускладнюється наявністю політичної медіакомунікації.

Обов'язок судді – бути справедливим та неупередженим і переконати адресата у правильності рішення. Реалізація такого завдання потребує використання певних тактичних і мовних засобів для демонстрації справедливості своєї позиції. Ці основи включають: покликання на існування загальноприйнятих принципів встановлення фактів та оцінки (*“When assigning punishment to the defendant, the court takes into account the nature, degree of public danger...”*, *“The main legal principles which I apply...”*), покликання на принципи складання доказової бази (*“The first category consisted of the evidence...”*, *“the second category...”*, *“the third category”*), пояснення кваліфікації злочину (*“The qualifying sign of the theft committed with illegal entry into the vault has been confirmed...”*); *“critical approach to the versions of the prosecution and defense (not proven, not confirmed, it is not justified)”* [14]. Поряд із переконливими прийомами мотивування судового рішення судді застосовують і спірні аргументи.

У текстах СД інтертекстуальні елементи виконують здебільшого дві функції: інформаційну та референтну. Вони є чітко визначеними та передбачають покликаннями на інші тексти. Збереження змісту та структури інтертекстів є головним завданням перекладача. Опускання або заміна елементів неприпустима. Оскільки для текстів цього дискурсу властиве поєднання термінології, клішованих виразів і загальноновживаної лексики, вибіркковість словотворчих типів, актуалізація мовних засобів з семантикою повинності, прямі значення граматичних категорій, вибірккові структурні схеми, перелікові ряди і пояснювальні конструкції як основний спосіб поширення простого речення, то й переклад має відповідати особливостям оригіналу.

Жанри у мовленні суддів утворюють систему жанрів, інтертекстуально пов'язаних між собою та з іншими жанрами, що формуються та діють у судовому процесі та поза ним. Це дозволяє говорити про умовність меж дискурсу судового процесу. У ряді умов межі судового дискурсу можуть розширюватися настільки, що це призводить до появи гібридних типів мовлення.

Висновки до розділу 2

Одним із основних жанрів судового дискурсу є судове рішення, яке характеризується визначеною композиційною структурою, що складається зі вступної, описової, мотивувальної та резолютивної частин, які мають бути збережені під час перекладу.

Розглядаючи рішення ВС США, важливо враховувати, що існують колегіальні (автором є вся суддівська колегія або її більшість) та індивідуальні рішення (автором є один суддя, який висловлює окрему думку). Структура та лінгвостильові особливості основного рішення та окремої думки можуть відрізнятися рівнем дотримання стандартизації, офіційності та регламентації. Водночас, окремим думкам притаманний менш стриманий стиль викладу, що характеризується широким спектром вживання різноманітних емоційно-експресивних лексем, троп, риторичних та стилістичних прийомів. Отже завдання перекладача судових рішень ВС США – вміло зберегти інституційність та формальність основної частини рішення, а також вдало відворити індивідуальність судді-автора окремої думки для досягнення тотожного перлокутивного ефекту ТО і ТП.

Основними лінгвостильовими особливостями рішень ВС США є офіційний, академічний стиль із притаманними складовими такі як точність, клішованість, широкий спектр вузькогалузевої термінології, а також складна синтаксична структура речень. Також тексти рішень ВС США характеризуються високим рівнем інтертекстуальності (особливо покликаннями на прецеденти) та

інтердискурсивності, що спостерігається у поєднанні наукового та політичного дискурсів.

Комплексний підхід до перекладу інтертекстуальності судових рішень ВС США передбачає ретельний аналіз функції інтертекстуальної одиниці у тексті (інформативна, референтна), з'ясування типу інтертекстуальності (покликання на прецеденти, нормативно-правові акти), визначення лексико-семантичних особливостей одиниці, для того, щоб підібрати таку тактику її відтворення в мові перекладу, яка співвідноситься з її комунікативно-прагматичною роллю в тексті та дискурсі.

РОЗДІЛ 3. СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ РІШЕНЬ ВЕРХОВНОГО СУДУ США

3.1. Способи збереження стилістичного та синтаксичного виміру текстів судових рішень українською мовою

При співставленні юридичних текстів оригіналів та їхніх перекладів українською виокремоюють три основні критерії оцінки якості: *структура, семантика (зміст) та потенціал впливу*. Важливо, щоб ТП та вихідний текст англійською мовою викликати аналогічні реакції в адресатів, що дозволить здійснювати регулятивний вплив на їхнє мислення, емоції та поведінку.

Аналіз судових рішень ВС США у галузі свободи преси підтвердив характерні риси жанру, серед яких спостерігаємо точність, офіційність, логічну послідовність, високий рівень стандартизації, які досягаються завдяки:

1. Широкому спектру використання вузькогалузевих термінів СД, більшість з яких перекладено варіативними еквівалентами, калькуванням або описово;
2. Використанню запозичень з латини та французької мови, які переважно збережені в оригінальному варіанті;
3. Наявності ідіом та словосполучень, рідко вживаних в загальнолітературній мові (*bring an action* – подати позов, *enjoy the privilege* – користуватися імунітетом, *to meet a claim* – задовольнити позов) [65];
4. Застосуванню типових аргументативних стратегій і тактик суддями, зокрема ідентифікації, апелювання до емоцій, покликання на історичні факти, традиційні цінності, рівність перед законом, апелювання до авторитетів права, використання емоційно-забарвленої лексики та стилістичних прийомів;
5. Високому рівню інтертекстуальності, покликаннями на попередні рішення (прецеденти), нормативно-правові акти;

б. Застосуванню типових кліше та термінологічних словосполучень, канцеляризмів.

Так, специфікою перекладу судових рішень ВС США є відтворення великої кількості вузькопрофільної термінології, зокрема судової, а також загальної термінології притаманній американській правовій школі. Залежно від предмету справи, спостерігаємо використання термінів у галузі політики, публіцистики, історії тощо. Для адекватного перекладу судової документації важливо знати не лише типові тактики перекладу рішення, а й мати базові знання тієї чи іншої терміносистеми та шляхів її відтворення у цільовій мові.

Насамперед, визначаємо характерні риси, притаманні змісту судових рішень ВС США у галузі свободи преси, які зумовлюють використання тих чи інших тактик їхнього відтворення українською мовою. З поміж таких, зокрема, є:

1. Переклад формальних елементів, які мають чітку послідовність. Кожне судове рішення має усталену систему елементів, які є важливими для орієнтування по справі (назва справи, учасники судового процесу), що вимагає точного перекладу.

2. Відтворення послідовності та лаконічності викладу фактів у перекладі, гранична чіткість у висловлюванні. Основна частина судового рішення хоч і позбавлена образності та емоційності, однак окремі думки суддей часто містять авторські риси викладу, які визначаються експресивністю. Такою має бути й мова перекладу.

3. Переклад сталих мовних зворотів, стандартизації початку і закінчення рішення.

4. Переклад переважно нейтральної лексики, що вживається у прямому значенні. Залежно від того, до якої саме галузі належить предмет справи, рішення може містити специфічну лексику [22, с. 1].

5. Переклад словосполучень з дієсловами у формі теперішнього часу із значенням позачасовості, постійності дії: *is valid* – чинний, *is of law effect/force* – має

юридичну силу, *to file a claim* – подати позов, *to exercise the freedom of speech* – користуватися правом на свободу слова, *to abridge the freedom of press* – обмежувати права на свободу друку [70].

7. Переклад найхарактерніших речень в судових рішеннях – простих поширених (кілька підметів при одному присудку, кілька присудків при одному підметі, кілька додатків при одному з головних членів тощо). Наприклад: “*The County Court granted the prosecutor's motion for a restrictive order and entered it the next day*” [75, с. 542] – «Окружний суд задовольнив це прокурорське клопотання й видав обмежувальний наказ» [70, с. 201].

Отже, особливістю перекладу судових рішень з англійської є орієнтація перекладу українською мовою на зміст, композиційну структуру рішення. Переклад рішень стає можливим завдяки універсальним концептам, які виражаються клішованими мовними формулами. Тексти судових рішень англійською та їх переклади українською мовою є рівноавтентичними, у перекладі яких слід зберігати еквівалентність концептуальної та референційної інформації та адекватність – у процесі відтворення текстової та комунікативної інформації, що міститься у судовому рішенні.

Матеріалами дослідження є збірка текстів судових рішень ВС США з питань свободи преси («Рішення у справах свободи преси»), авторами якої є Морін Гаррісон та Стів Гілберт, та її переклад, виконаний Н. Комаровою та виданий у 2004 році. Суддя Лернід Генд писав: «Мова закону не повинна бути незрозумілою для вух тих, хто має йому підкорятися» [70, с. 11]. Чотирнадцять судових рішень у царині свободи преси є ретельно відредагованими версіями офіційних текстів, опублікованих ВС у виданні *United States Reports*. Український переклад характеризується вмілим використанням перекладацьких стратегій та тактик на відтворення юридичних мовних зворотів, зрозумілих лише експертам, простою мовою, без завдання шкоди змісту ТО. Довгі покликання на юридичні джерела, що складаються з літер і цифр, було вилучено. Натомість, у перекладі спостерігаємо

додавання дефініцій, описовий переклад вузькогалузевої термінології, розтлумачення і пояснення.

3.1.1. Специфіка перекладу термінологічних одиниць та латинізмів судового дискурсу у галузі свободи преси

Відомі фахівці з перекладу – В.І. Карабан та І.В. Корунець відносять переклад текстів з правничою термінологією до перекладу офіційно-ділової лексики. Необхідно наголосити, що під час перекладу юридичних текстів, зокрема судових рішень, перекладач багатократно зустрічається з повторюваною лексикою, пов'язаною з темою чи предметом справи, чіткою композицією, яка забезпечує поділ рішення на розділи, багатозначністю елементів лексики, широким використанням пасивних та інфінітивних конструкцій, складними багатокомпонентними реченнями тощо [12, с. 189].

Лексичне наповнення тексту судового рішення характеризується великою кількістю вузькогалузових термінів, які мають власну структуру та семантичне значення, що відрізняється від загальноживаної лексики. До того ж вони можуть не мати прямих відповідників у мові перекладу (у випадку термінів-неологізмів), тому становлять труднощі при перекладі.

Основним прийомом перекладу термінів в аналізованому матеріалі є переклад за допомогою **лексичного еквіваленту**. Еквівалент – постійний лексичний відповідник, який точно співпадає із значенням слова. Терміни, які мають еквіваленти у цільовій мові, функціонують як опорні пункт у тексті, від яких залежить тлумачення значення інших слів. Розглянемо приклади еквівалентного перекладу загальних юридичних понять, які існують в правових системах мови оригіналу і перекладу:

1) Прості терміни СД, які складаються з одного слова: *case* – справа, *judgment* – рішення, *indictment* – обвинувальний акт, *prosecutor* – прокурор; *freedom* – свобода, *justice* – правосуддя, *evidence* – докази, *conviction* – обвинувачення, *motion* –

клопотання, *punishment* – покарання; *privilege* – привілей/імунітет, *imprisonment* – ув'язнення, *validity* – законна сила [65; 66];

2) Терміни-словосполучення СД, які складаються із декількох компонентів: *trial court* – суд першої інстанції, *federal court jurisdiction* – юрисдикція федерального суду, *common law* – загальне право, *law enforcement* – застосування норм права; *law enforcement officers* – співробітники правоохоронних органів/ органів правопорядку, *pretrial judicial proceeding* – попередній судовий розгляд [65; 66].

Одним з найпростіших прийомів перекладу терміна СД є прийом **транскодування** (побуквенна чи пофонемна передача вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу). При перекладі за допомогою транскодування не варто ігнорувати «хибних друзів перекладачів», які у разі відтворення шляхом транскодування можуть викривити зміст. У перекладі судових термінів здебільшого спостерігаємо адаптивне транскодування з можливим наступним тлумаченням: *presumption* – презумпція, *opinion* – опінія, *jurisdiction* – юрисдикція [повноваження], *verdict* – вердикт, *impeachment* – імпічмент, *extradition* – екстрадиція [65; 66; 70].

Переклад термінів СД також передбачає **калькування** – відтворення комбінаторної структури слова або словосполучення, де морфеми чи лексеми перекладаються одиницями цільової мови. Цей прийом застосовується при перекладі складних за структурою термінів: *Grand Jury* – Велике Жюрі (розширений склад колегії присяжних), *bootlegging and racketeering* – бутлегерство та рекет, *absolute right* – абсолютне право, *civil liability* – цивільна відповідальність, *sanction* – санкція, *a fiduciary duty* – фідучіарний обов'язок [70; 77; 75; 82].

Аналізований матеріал демонструє значне використання **описового перекладу** – лексико-граматичної трансформації, за якої лексична одиниця вихідної мови замінюється словосполученням, що пояснює її значення: *records* – матеріали судових справ [70; 83], *remedy* – засіб судового захисту [70; 71], *rehearing* – повторний розгляд справи [70; 77], *a libel* – судова справа про дифамацію [позов у

зв'язку з публікацією матеріалів, що зашкоджують репутації] [70; 79], *injunction* – судова заборона [судовий припис] [70; 82], *depositions* – свідчення [заяви, зроблені під присягою] [70; 77], *the Solicitor General* – заступник міністра юстиції [в окремих юрисдикціях – Генеральний солісітор, представник уряду у суді] [70; 80], *arraignment* – притягнення до суду (по кримінальній справі) [передача справи до суду для можливості захисту]; [70; 79].

Також спостерігаємо переклад за використання **аналога** – одного із декількох можливих синонімів: *claim/complaint/action/suit* – позов, *injury/wrong/nuisance* – шкода, *the miscarriage of justice* – судова помилка, порушення у здійсненні правосуддя, *to recover* – отримати відшкодування; *criminal conduct* – кримінальна поведінка/дія/діяльність [65; 66].

Іншими трансформаційними прийомами, що застосовуються при перекладі термінів СД є конкретизація та генералізація. **Конкретизація** передбачає відтворення загальних понять конкретними термінами та виразами, що передають більш специфічний зміст. Наприклад, поняття *exercise* та *enjoy* можуть стосуватися різних ситуативних умов, і значно впорядковуються контекстом; в судових рішеннях цим поняттям відповідають більш вузькі за значенням одиниці: *to exercise the right* [77, с. 720] – здійснювати право [70, с. 66], *to exercise their freedom of speech* [71, с. 266] – скористатися правом на свободу слова [70, с. 79], *legitimate exercise of authority* [84, с. 385] – законний спосіб виконання повноважень [70, с. 65]; *enjoy the privilege* [83, с. 688] – користуватися імунітетом [70, с. 143], “*enjoy no constitutional protection*” [83, с. 698] – «не користуються жодним конституційним захистом» [70, с. 150].

При перекладі термінів СД також спостерігаємо застосування прийому **генералізації**, коли міра інформаційної упорядкованості одиниці ТО вища за міру упорядкованості одиниці, що відповідає їй за змістом в ТП: *recover damages* [78, с. 50] – отримати відшкодування [70, с. 113].

Через розбіжності в граматичних, синтаксичних та морфологічних будовах англійської й української мов, переклад здійснений шляхом комбінування трансформацій, наприклад:

- перестановка: *the court's ruling - рішення суду* [71, с. 268; 70, с. 78], *be made criminally or civilly liable – нести кримінальну чи цивільну відповідальність* [82, с. 487; 70, с. 100];
- заміна: *Ky. Rev. Stat. § 421.100 – закон штату Кентукі про репортерський імунітет* [83, с. 669; 70, с. 137], *the plaintiff – Штат Мінесота* [77, с. 705; 70, с. 55];
- додавання: *grand larceny – крадіжка майна у великих розмірах* [79, с. 374; 70, с. 177], *prosecutions for libel – судових переслідуваннях за дифамацію, proof of malice in fact – докази злого умислу, встановленого по фактичних обставинах справи* [77, с. 708; 70, с. 57], *the operation and effect of the statute – юридична дія та юридичні наслідки закону* [77, с. 716; 70, с. 61], *to guarantee the fairness of trials – гарантування справедливого та неупередженого судового розгляду* [82, с. 491; 70, с. 102];
- вилучення: *Ex-Officio Chairman of the State Board of Education of Alabama – голова комітету освіти штату Алабама* [71, с. 262; 70, с. 77], *sole owner and proprietor of the publication – єдиний власник публікації* [77, с. 705; 70, с. 55].

Проаналізувавши чотири види трансформацій можна зробити висновки, що через стислість термінів англомовного СД при перекладі на українську мову найчастіше застосовується *додавання*, а найрідше – *вилучення*.

Особливістю термінології в аналізованих текстах судових рішень є вживання виразів іншомовного походження, зокрема латинського та французького. Здебільшого фахові терміни латинського походження у текстах перекладу судових рішень ВС США відтворені в оригінальному варіанті та виділені курсивом, що може бути зумовлено необхідністю зберегти автентичність лексем. В аналізованих текстах перекладу спеціальні латинські терміни можуть подаватися з можливим

тлумаченням: “**PER CURIAM.**” [80, с. 174] – «**PER CURIAM** [рішення, ухвалене повним складом суду]» [70, с. 89].

Наступний приклад також демонструє використання у перекладі прийому контекстуальної заміни, а саме – уточнення (1) та власне збереження термінів із поясненням (2): “*There are additional factors that justify a nearly (1) per se rule forbidding the search warrant and permitting only the subpoena (2) duces tecum.*” [85, с.563] – «Додаткові чинники, що дають підстави для майже (1) **автоматичного застосування** норми, яка забороняє ордери на обшук, а дозволяє лише надсилати повістки (2) **duces tecum** [наказ надати суду документи]» [70, с.236].

У перекладі також застосовано лексичну трансформацію додавання, щоб надати латиномовній лексемі більшої вмотивованості: “...*the trial court granted appellants' motion to intervene nunc pro tunc*” [76, с. 562] – «...суд першої інстанції задовольним клопотання про втручання в справу **nunc pro tunc** (заднім числом)» [70, с. 214]. Якщо латинізм не стосується суто судової сфери, його перекладають українським відповідником: “*libelous per se*” – «**сам по собі** наклепницький» [71, с. 263; 70, с. 77]. Загальноживаними в юридичному мовленні є терміни: *ex parte* – за заявою, *ex officio* – за посадою, *ad hoc* – спеціальний, *inter alia* – між іншим, *de facto* – фактично, *насправді*, які мають усталені українські відповідники.

Термін французького походження *en banc* (засідання, під час якого справа розглядається всіма суддями суду) відтворено двома шляхами: контекстуальною заміною (“*filed a petition for rehearing en banc*” – «подав клопотання на повторне слухання справи **Апеляційним судом**» [78, с. 50; 70, с. 113]) та збереженням оригінального варіанту з поясненням (“*The entire Court of Appeals heard the case en banc*” – як розгляд справи **en banc** [повним складом] **Апеляційним судом** » [72, с. 736; 70, с. 248]).

Дослідження практичних аспектів перекладу термінів СД дозволяє зробити висновок, що ефективно відтворення термінів залежить від здатності перекладача

аналізувати структуру терміна, виявляти граматичні складнощі та використовувати відповідний метод перекладу.

3.1.2. Методи відтворення українською юридичних лакун системи загального права

У контексті теорії перекладу термін «лакуна» (лат. «lacuna» – щілина, прогалина) вперше з'явився у дослідженнях франко-канадських лінгвістів Ж.-П. Віні і Ж. Дарбельне, які вивчали переклад слів вихідної мови, що не мають відповідників у мові перекладу [62, с. 65]. Переважно ці поняття використовувалися для опису розбіжностей між зіставляваними мовами й культурами з огляду на лінгвістичні і культурні універсалії. З погляду контрастивної лінгвістики, лакуна може бути визначена як відсутність еквіваленту між словами різних мов або як відсутність в мові певного терміну для позначення конкретного поняття.

Правова система будь-якої країни має унікальні екстралінгвістичні характеристики, які можуть створювати труднощі при перекладі юридичних текстів через відсутність еквівалентних термінів. Крім того, лінгвокультурний компонент може впливати на значення термінів права. Неточне передавання значення, порушення змісту можуть призвести до повного спотворення закладеної інформації. Помилки перекладу, що виникають при ігноруванні культурологічних та лінгвокультурних факторів, є однією з основних причин некоректного перекладу.

Аналізу практичного матеріалу виявив, що в системі права США використовуються переважно терміни, що походять з власне англійської правової школи, яка ґрунтується на системі загального права. Формування термінології права в США визначається екстралінгвістичними факторами, як-от наявність письмової Конституції США, відмінності в державному устрої Великої Британії та Сполучених Штатах, історичні фактори тощо. Україна належить до континентальної правової системи, а Великобританія та США – до англосаксонської правової системи. Це пов'язано з особливостями географічного

положення, історичного розвитку та культурних традицій країн. Тому юридичні документи, зокрема й судові рішення, суттєво відрізняються за структурою та словниковим запасом, існуючими поняттями тощо.

При перекладі тексту судового рішення перекладач здійснює навмисне відхилення від структурної та семантичної відповідності між двома сторонами спілкування з метою забезпечення еквівалентної дії. Адекватний переклад вимагає знання особливостей образів та пов'язаних з ними концептуальних типів тих культур, між якими відбувається комунікація.

У США юридичні питання – це частина масової культури, американці вірять у стабільність своєї правоохоронної системи, тоді як українці мають брати участь у процесі комунікації з іншою мовою та культурною спільнотою через переклад правових текстів. Переклад – одна з форм взаємодії між культурами, вона створює уявлення про культуру іншого. Згідно з поглядами О. Кононова, переклад не обмежується простою зміною мови, а функціонує як заміником культурних елементів. Така заміна не може бути повною, оскільки дотримання вимоги «Переклад повинен читатися як оригінал» є нелегким завданням, щоб адаптувати текст до норм іншої культури [16].

У досліджуваному матеріалі було проаналізовано декілька груп юридичних лакун:

1. Терміни, які вживаються виключно ВС США.
2. Терміни, що іменують поняття загального права англосаксонської правової школи, які відсутні в українській юридичній дійсності.
3. Терміни, засновані на метафорі, метонімії та евфемізмі.

Переклад шляхом застосування трансформацій є необхідною умовою відтворення мовних одиниць (так само, як і граматичних структур), які не мають безпосередніх відповідників в українській мові. У зв'язку з цим, розглянемо труднощі та шляхи перекладу зазначених понять з урахуванням лінгвокультурного компонента в структурі значення юридичного терміна.

Одним з найбільш поширених прийомів перекладу лакун в аналізованих судових рішеннях є **калькування** (створення нового слова або сталого поєднання в мові перекладу, що копіює структуру вихідної одиниці); **описовий переклад** (що передбачає пояснення терміну, однак має свої недоліки, серед яких складність і громіздкість створюваних описів), адаптивне **транскодування** з можливим тлумаченням та створення **неологізму** (наявність слова аб словосполучення, поняття якого не існує в правовій системі мови перекладу).

Наприклад, термін *grand jury* (**велике журі** [65]), який вживається на позначення суду присяжних в кримінальних справах в США відтворено такими методами:

- 1) Калькування з поясненням: “*the members of the Grand Jury of Hennepin County impaneled...*” [77, с. 703] – «члени **великого журі (велике слідче журі)** округу Геннепін, включені до списку присяжних...» [70, с. 53];
- 2) Калькування з конкретизацією: “*A special grand jury and ... were demanded...*” [77, с. 704] – «Ставилася вимога скликання спеціального **великого (слідчого) журі...**» [70, с. 54];
- 3) Калькування з вилученням: “*... to testify before a grand jury*” [83, с. 703] – «... давати свідчення перед **слідчим журі**» [70, с. 139];
- 4) Описовий переклад: “*on a presentment or indictment of a Grand Jury*” [83, с. 682] – «за постановою чи звинуваченням, ухваленим **розширеною колегією присяжних**» [70, с. 141].

Однак перекладацькі рішення 1 – 3 вважаємо частково коректними, адже поняття «велике слідче журі» англійською означає *jury of inquiry* [65].

Серед інших лакун виокремлюємо поняття *privilege against compelled self-incrimination*, що у перекладі відтворено як «захист від примусового свідчення проти самого себе» [70, с. 143]. Переклад здійснено описовим шляхом, однак варто зауважити, що в українській юридичній мові існує також еквівалентне поняття «привілей проти самообвинувачення» [65].

Проаналізуємо відтворення юридичних лакун загального права на прикладі перекладів терміну *privacy*:

- 1) *Damages for invasion of privacy* [82, с. 471] – *Компенсація за втручання в приватне життя* [70, с. 97];
- 2) *Claiming that his right to privacy had been invaded* [82, с. 474] – *Стверджуючи, що його право на недоторканність приватного життя було порушене* [70, с. 98];
- 3) *Running in favor of the so-called right of privacy* [82, с. 487] – *Посилення захисту так званого прайвеси – права на недоторканність приватного життя* [70, с. 99].

Privacy визначає право особи на захист від втручання у її особисте життя. У випадку (1) переклад українською є еквівалентним, адже передає основний зміст та семантику терміна. Приклад (2) демонструє описовий переклад, що використовується в контексті основних прав людини. У прикладі (3) спостерігаємо транскодування з поясненням, однак слід зазначити, що в українській мові термін «прайвесі» не є стандартним і частіше використовується термін «приватність».

Термін *subpoenaed witness* – *викликаний свідок* у перекладі відтворено за допомогою калькування, що зберігає структуру терміносполучення. Варто зауважити, що термін *subpoena* має еквівалентний відповідник в українській юридичній термінології, а саме *повідка до суду* [65]. Вираз *to be under subpoena* – *свідчити під присягою* відтворюється за допомогою конкретизації значень, де дієслово *be* перекладено як *свідчити*, а *subpoena* – *присяга*. Наступний приклад демонструє цікаве перекладацьке рішення: “*Subpoenaed to appear before a grand jury, petitioner...*” [83, с. 669]. – «*Бувши викликаний повісткою до великого журі, позовник...*» [70, с. 137]. Описовий переклад шляхом збереження дієприкметникової конструкції даного типу з метою компресії тексту не притаманний нормам української мови, однак можемо запропонувати варіат перекладу: «Після того, як позовника викликали повісткою до великого журі, щоб...».

Серед термінів з галузі загального права на позначення різних типів правопорушень і злочинів, спостерігаємо такі тенденції в перекладі:

Описовий переклад: “*federal criminal prosecutions for **capital** or other serious crimes*” [83, с. 682] – «порушення судового переслідування за нормами федерального кримінально-процесуального права в зв'язку зі скоєнням злочинів, що караються **смертю**, або інших серйозних злочинів» [70, с. 141]; “[n]o person shall be held to answer for a **capital**” [83, с. 686] – «ніхто не може притягатися до відповідальності за злочин, що карається смертю» [70, с. 142].

Калькування з тлумаченням: “*And now they have charged him with '**perjury**' – a felony under which they could imprison him for ten years*” [71, с. 258]. – «А тепер вони обвинуватили його в «лжесвідченні» – **фелонії [тяжкому злочині]**, за яку йому загрожує ув'язнення на десять років» [70, с. 74]. У випадку терміна *perjury* (неправдиві свідчення під присягою) бачимо, що перекладач послугувався усталеним в українській мові відповідником «лжесвідчення», що однак вважається калькою з російської, тому можна запропонувати варіанти, представлені в Українсько-англійському словнику з прав людини: «кривосвідчення» чи «кривоприсяга».

Розгляньмо наступний приклад: “*They have arrested him seven times-for '**speeding**,' '**loitering**' and similar '**offenses**'*” [71, с. 258]. – «Вони сім разів заарештовували його – за «**перевищення швидкості**», «**гультайство**», й тому подібні «**правопорушення**» [70, с. 74]. Спостерігаємо описовий переклад (*speeding* – *перевищення швидкості*), переклад калькою з російської (*loitering* – *гультайство*, пропонуємо «байдикування») та переклад за використання українського відповідника (*offenses* – *правопорушення*) [65].

Наступним терміном на позначення злочину, який використовується в галузі загального права на позначення факту приховування злочину є *misprision*. У реченні: “*Misprision of a felony – that is, the concealment of a felony... as often said to be a common-law crime*” [83, с. 695] – «**Неповідомлення про фелонію, тобто**

приховування фелонії, часто визнавалося злочином за загальним правом» [70, с. 149] простежуємо переклад українським відповідником, однак ще один приклад: “*defining a federal crime of misprision*” [83, с. 695] – «визнає **недоносительство** як злочин за федеральним кримінальним правом» [70, с. 149], демонструє, що перекладач вкотре використовує кальку з російської. У такому разі перекладачу слід дотримуватися єдиного варіанту, щоб досягнути адекватності перекладу.

У реченні: “*The version of the privacy (1) tort now before us-termed in Georgia the (2) tort of public disclosure*” [82, с. 487] – «У даному різновиді **делікту [правопорушення] проти приватного життя, названому у Джорджії «деліктом публічного розголошення»** [70, с. 100], спостерігаємо переклад шляхом використання українського відповідника з наступним тлумаченням (1) та переклад шляхом створення неологізму (2).

В аналізованих судових рішеннях неодноразово зустрічаємо термін *nuisance*, який означає делікт загального права, щось що спричиняє образу, роздратування, неприємності чи травму [68]. Спостерігаємо такі способи перекладу: “*a public nuisance*” [77, с. 705] – «джерело незручності для громади» [70, с. 55], “*constitutes the business and the declared nuisance*” [77, с. 711] – «робить таку діяльність джерелом небезпеки» [70, с. 59] (описовий переклад), “*is guilty of a nuisance*” [77, с. 704] – «є винним у завданні **шкоди**» [70, с. 54] (генералізація).

Найбільшу складність під час перекладу становлять три групи юридичних лакун: терміни, засновані на метафорі, метонімії та евфемізмі. Розглянемо терміносполучення “*the miscarriage of justice*”, що у перекладі відтворено як «**порушення у здійсненні правосуддя**» [75, с. 660; 70, с. 206]. Наведене терміносполучення вперше було вжито у 1875 по відношенню до Varoda incident – нагоди несправедливого засудження та покарання, що у наведеному перекладі втрачає метафоричність [68]. Лексична одиниця *miscarriage* має первинне значення **викидень**, в українському перекладі передається як **порушення** за допомогою генералізації. Компонент *justice* перекладено буквально як **правосуддя** з

додаванням дієслова *здійснення*. Водночас слід зауважити, що в українській юридичній мові існує нормативний еквівалент «*судова помилка*» [65].

Метафоричний вираз “*to impeach the witness' good faith*” перекладено як «*нідавати сумніву добросовісність свідка*» [71, с. 286; 70, с. 84]. Дієслово *to impeach* в юридичній термінології має первинне значення «обвинувачувати у тяжкому злочині» [68], а словосполучення *good faith* є перекладом латинського виразу *bona fides*, що має важливе значення в юриспруденції, особливо в разі застосування або трактування права справедливості і стосується добросовісної поведінки. Отже, метафору відтворено методом модуляції (сміслового розвитку), яка адекватно передає значення оригіналу.

Проаналізуємо поняття юридичної лакуни загального права “*fairness doctrine*”, у перекладі – «*доктрина справедливості*» [84, с. 369; 70, с. 161]. У перекладі спостерігаємо трансформацію на семантичному рівні та калькування, оскільки відповідника в українському праві немає. Поняття *fairness* перекладається як *справедливість*, що і є головною ідеєю доктрини. Для досягнення адекватного перекладу, необхідно розуміти причини та мету прийняття доктрини, а отже, мати додаткові знання історії США. Доктрина справедливості Федеральної комісії з питань зв'язку мала за мету забезпечити рівномірний доступ до різноманітних поглядів на громадські питання в мас-медіа. Тому можна також запропонувати варіант описового перекладу «доктрина забезпечення рівного доступу до інформації».

Розгляньмо наступний приклад:

Historically, the common law recognized a duty to raise the "hue and cry" and report felonies to the authorities [83, с. 695]. – В загальному праві традиційно вважалося за обов'язок кричати «*тримай! Лови!*» й повідомляти органи влади про фелонії [70, с. 149].

“*Hue and cry*” є поняттям, яке походить з англійського загального права. Це процедура, яку використовували для залучення громадської допомоги у затриманні

злочинців [68]. Коли виявлявся злочин, члени громади вигукували “*hue and cry*” і разом з поліцією розшукували злочинця. Фразеологізм “*hue and cry*” в українському перекладі не збережено, але він передає основну ідею поняття. Відзначимо, що український переклад акцентує фізичний аспект затримання злочинця, ніж важливість залучення громади в забезпеченні правопорядку. Тому для більш точного відображення оригінального терміна може бути доцільнішим додати пояснення, наприклад, «виклик до залучення громади в затриманні злочинця» або «мобілізація громадськості для забезпечення правопорядку».

Ще одним викликом для перекладача є відтворення «хибних друзів перекладача». Наприклад: “*reaffirming its construction of Ky. Rev. Stat. § 421.100*” [83, с. 670] – «*підтвердив своє тлумачення закону штату Кентукі про репортерський імунітет*» [70, с. 138]. Термін *construction* може означати «будівельна справа чи конструкція», однак у даному контексті перекладацьке рішення є вдалим і відтворює відповідне значення терміну.

Отже, аналіз матеріалу дозволяє зробити висновок, що досить важливим фактором при перекладі юридичних термінів-лакун є забезпечення еквівалентності та відтворення змісту, який опирається на екстралінгвістичні фактори. Відсутність еквівалентності може призвести до непорозумінь або спотворити підсумковий зміст тексту перекладу, чого слід уникати.

3.1.3. Відтворення аргументативних стратегій текстів рішень та окремої думки суддів у галузі захисту свободи преси

Аргументація в текстах рішень ВС США базується на раціональних фактах та на емоційних аргументах. Переклад фактажу передбачає відтворення назв нормативно-правових актів, дат та здебільшого не спричиняє труднощів на відміну від перекладу тих частин рішення, які містять апелювання до емоцій. Це пояснюється тим, що мовні одиниці, які виражають раціональні факти зазвичай живляються в прямому значенні (іноді навіть є моносемантичними).

Наприклад: *“Our Government was launched in 1789 with the adoption of the Constitution. The Bill of Rights, including the First Amendment. Now, for the first time in the 182 years since the founding of the Republic, the federal courts are asked to hold that the First Amendment does not mean what it says”* [80, с. 715]. – «*Нашу державу було започатковано в 1789 році прийняттям Конституції. У 1791 році було прийнято Білля про права, включно з Першою поправкою до конституції. І ось тепер, уперше за сто вісімдесят два роки після заснування Республіки, до федерального суду звертаються з проханням визнати, що Перша поправка значить не те, що в ній записано*» [70, с. 90]. Бачимо, що *Government* відтворено генералізованим поняттям «держава», однак власні назви документів і дати прийняття зберігаються в еквівалентному вигляді.

Здійснюючи представлення аргументів, суддя намагається встановити, вивести підставу рішення для використання у подальшій судовій практиці. Серед аргументативних стратегій, проаналізованих у досліджуваних текстах судових рішень ВС США у галузі свободи преси, можемо виокремити:

1. Апелювання до історії, культури, національної ідентичності.
2. Апелювання до емоцій шляхом використання емоційно забарвленої лексики, тропів (метафори, епітети), фразеологічних одиниць та стилістичних фігур (риторичні питання, мовна гра, епаналога).
3. Апелювання до авторитету шляхом цитування відомих судей, державних діячів, покликання на нормативно-правові акти та прецеденти.

Оскільки метою перекладу є досягнення еквівалентності, необхідно враховувати стилістичний та прагматичний аспекти тексту, екстралінгвістичний контекст та фонові знання перекладача, адже неспівпадіння мовних картин світу в ТО та ТП становить перекладацьку проблему.

Аргументація на основі історичних фактів важлива для суддів ВС США, оскільки допомагає інтерпретувати положення Конституції та інших законів, прийнятих у минулому, що може мати вплив на майбутні рішення. Історичний

контекст розкриває наміри та думки законодавців та допомагає суддям підкреслити, як закони застосовувалися у попередніх справах. Апелювання до історії є поширеною тактикою судових рішень, адже передбачає еволюцію системи загального права та його основних положень. Тому часто бачимо такі висловлювання: “*constitutional prerogatives are rooted in long centuries of Anglo-American history*” [83, с. 682] – «конституційні прерогативи сягають у глибину англо-американської історії» [70, с. 141]; “*But this is not the lesson history teaches us*” [83, с. 698] – «Однак історія свідчить про інше» [70, с. 150].

Для досягнення адекватного перекладу та прагматичної мети вихідного тексту перекладачу необхідно мати загальні фонові знання та розумітися на роботі з прецедентними текстами. Важливо зазначити, що судді одночасно можуть використовувати різноманітні аргументативні стратегії та комбінувати тактики. Розглянемо приклади:

(1) *The unusually able lawyers who helped write the Constitution and later drafted the Bill of Rights were familiar with the historic episode in which John Adams defended British soldiers* [75, с. 547]. – **Видатним юристам, які брали участь у написанні Конституції, а пізніше – в підготовці Білля про права, був відомий історичний епізод, коли Джон Адамс захищав британських вояків** [70, с. 202].

По-перше, спостерігаємо апелювання до нормативно-правових документів (Конституція та Білля про права – еквівалентний переклад). По-друге, бачимо апелювання до авторитету у фразі *the unusually able lawyers* як **видатні юристи** – епітет, відтворений зі збереженням емотивності. По-третє, також спостерігаємо апелювання до історичного факту.

(2) *In the days before the Norman Conquest, cases in England were generally brought before moots, such as the local court of the hundred or the county court* [76, с. 567]. – **До норманського завоювання судові справи в Англії зазвичай виносилися на обговорення так званих «судів сотні» чи «судів графства», які відвідувалися вільними членами громади** [70, с. 217].

Речення є яскравим прикладом аргументування з використанням понять соціально-історичного контексту, що за обмежених фонових знань може становити труднощі під час перекладу. Однак, відзначимо, що еквівалентний переклад *Norman Conquest* як *норманське завоювання* та буквальний переклад понять *court of the hundred or the county court* як «суди сотні» та «суди графства» вважаємо адекватним.

Апелювання до національної ідентичності є важливою стратегією суддів ВС США, оскільки судді приймають рішення, які відповідають національним інтересам та забезпечують захист основних прав та свобод громадян США, що вважаються найвищою цінністю. Аналізований матеріал неодноразово демонструє підкреслення суддями таких цінностей: *“It is a prized American privilege to speak one's mind on all public institutions,” Bridges v. California, 314 U. S. 252, 270, and this opportunity is to be afforded for “vigorous advocacy” no less than abstract discussion” [71, с. 268].* – *«Неоціненним привілеєм американців є можливість висловлювати свою думку про державні інститути, й ця можливість має існувати для «завзятої пропаганди» не меншою мірою, ніж для «абстрактних дискусій» [70, с. 81].* Висловлювання є емоційно забарвленим, здебільшого побудоване на метафорах і має на меті підкреслити недоторканність прав і свобод громадянина. Переклад шляхом смислової заміни і кальки відтворює ефект емоційності та зберігає прагматичний ефект. Однак, спостерігаємо вилучення покликання на джерело цитування.

Розглянемо ще один приклад: *“Although Negro students staged a demonstration on the State Capitol steps, they sang the National Anthem and not “My Country, ‘Tis of Thee” [71, с. 259].* – *«Негритянські студенти дійсно організували демонстрацію на сходах Капітолію штату, але вони співали не пісню «My Country, 'Tis of Thee.', а національний гімн» [70, с. 75].* Переклад речення відповідає оригіналу, однак з огляду на лексико-семантичний аспект, можна зазначити, що переклад *Negro* як

негр в українській мові вважається вже застарілим та потенційно образливим, тому можна було б використати *темношкірий* або *афроамериканський*.

У категорію емотивних лексем входять слова різних груп: вигуки, мовні одиниці на вираження емоцій, а також мовні одиниці, які означають ставлення людей до предметів та явищ. Іноді ці лексеми виконують роль вигуків. Під час перекладу аргументів апелювання до емоцій важливо підібрати лексеми з відповідним емотивним навантаженням.

Розглянемо приклад: “*The candidate who vaunts his **spotless record and sterling integrity** cannot convincingly cry ‘Foul!’*” [78, с. 51]. – «Кандидат, який вихваляється своєю бездоганною репутацією й абсолютною невідкупністю, не має права кричати «Дискредитація!» [70, с. 114]. Спостерігаємо переклад вигуку *foul* – дискредитація шляхом смислового розвитку, адже первинне значення це «фол або порушення правил» [68]. Перекладацьке рішення можемо вважати таким, що передає емотивність і семантику вигуку, однак відрізняється за стилістичними особливостями від оригіналу. Епітети *spotless* і *sterling* також відтворено шляхом модуляції, що вдало відтворює образність лексеми оригіналу.

На прикладі проаналізованих текстів рішень бачимо, що епітети як засіб апелювання до емоцій вживаються суддями досить часто, особливо як характеристика злочинів (“*malicious, scandalous and defamatory*” – «злосливий, скандальний та наклепницький»), поведінки (“*outrageous conduct*” – «обурлива поведінка»; “*good motives and for justifiable ends*” – «з добрими намірами й виправданими цілями»), прав і свобод громадян (“*essential personal liberty*” – «вкрай важлива особиста свобода»). Спостерігаємо здебільшого дослівний переклад і збереження образності, а також застосування трансформацій: “*the great and essential rights*” – «основоположні права» (вилучення) [77, с. 703-714; 70, с. 53-62].

Серед мовних засобів аргументації, які застосовуються суддями також виокремоємо метафори, які відтворюються:

Еквівалентом, тобто шляхом реметафоризації: “*sickly Confederation*” [77, с. 718] – «*німецька Конфедерація*» [70, с. 64].; “*the burden of proving truth*” [71, с. 271] – «*тягар доведення правдивості*» [70, с. 83], “*the First Amendment acts as a sword as well as a shield*” [73, с. 251] – «*Перша поправка діє не лише як щит, а й як меч*» [70, с. 129], “*A responsible press has always been regarded as the handmaiden of effective judicial administration*” [75, с. 560] – «*Відповідальна преса завжди вважалася помічницею ефективного здійснення правосуддя*» [70, с. 206].

Метафорою з подібною образністю: “*fighting words*” [82, с. 495] – «*зачепливі слова*» [70, с. 104], “*to shackle the First Amendment*” [70, с. 266] – «*кайдани для Першої поправки*» [71, с. 80], “*the freedom of the press, as one of the great bulwarks of liberty*” [80, с. 715] – «*свобода друку – як один із найголовніших оплотів свободи*» [70, с. 80].

Описово або способом деметафоризації, тобто заміни метафоричного значення слова в перекладі неметафоричним відповідником: “*wipe out the First Amendment*” [80, с. 717] – «*скасувати Першу поправку*» [70, с. 92], “*burden on First Amendment rights*” [83, с. 700] – «*обмеження прав, наданих Першою Поправкою*» [70, с. 152], “*More compellingly, the century has experienced a strong tide running in favor of the so-called right of privacy*” [82, с. 487] – «*Треба визнати, що впродовж цього століття спостерігалася помітна тенденція до посилення захисту так званого прайвесі*» [70, с. 99], “*the interests in privacy fade*” [82, с. 431] – «*право на недоторканність приватного життя втрачає свою чинність*» [70, с. 103], “*shield him from grand jury inquiry*” [83, с. 695] – «*врятувати від допиту слідчим журі*» [70, с. 149].

Водночас спостерігаємо відтворення нейтральних мовних одиниць оригіналу шляхом метафоризації, що підсилює ефект впливу аргументування на емоції адресата: “*freedom of the press could be eviscerated*” [83, с. 681] – «*свобода преси перетворилася б на порожній звук*» [70, с. 140]; “*trial by jury in criminal cases is fundamental to the American scheme of justice*” [75, с. 543] – «*суд присяжних у*

кримінальних справах є *наріжним каменем* американської системи правосуддя» [70, с. 203].

Фразеологізми та ідіоми у перекладі здебільшого відтворено частковими еквівалентами або одиницями з відповідною образністю (“*Freedoms of expression require **breathing space***” [78, с. 52] – «Свобода висловлювання потребує **вільного простору**» [70, с. 115]) та за допомогою використання трансформацій, як-от антонімічний переклад (“*There can be **no blinking the fact***” [70, с. 389] – «Не можна **заплющувати очі** на той факт» [79, с. 182]), додавання і смисловий розвиток (“*left a **free hand***” [84, с. 395] – «**надано повну свободу дій**» [70, с. 169]), описовий переклад з метою збереження смислового навантаження: “*At the **heart of the First Amendment***” [78, с. 50] – «**в основі першої поправки**» [70, с. 113]; “*To avoid **placing such a handicap** upon the freedoms of expression, we hold that*” [71, с. 266] – «**Прагнучи уникнути перешкод** на шляху до свободи слова, ми вважаємо» [70, с. 80]. Варто зазначити, що описовий переклад практично унеможливорює збереження образності і відповідного прагматичного ефекту, закладеного у мовній одиниці тексту оригіналу.

У текстах судових рішень спостерігаємо використання фразеологізмів і на підсилення стратегії обвинувачення: “*Congress need not **stand idly by***” [84, с. 394] – «**Конгрес не може байдуже спостерігати**» [70, с. 169].

Для досягнення кращого емоційного впливу, судді можуть використовувати мовну гру: “*The press was to serve the **governed, not the governors***” [80, с. 716] – «**Преса мала служити громадянам, а не правителям**» [70, с. 91]. Однак, у перекладі прийом мовної гри на основі паронімії не відтворюється, щоправда, передає думку автора тексту.

Серед мовних засобів аргументації текстів судових рішень спостерігаємо використання різноманітних стилістичних фігур:

Риторичні питання та анафора (єдинопочаток): “... **might not the United States have been languishing at this day under the infirmities of a sickly Confederation? **Might****

they not, possibly, be miserable colonies, groaning under a foreign yoke?” [77, с. 718] – «*Хіба* *Сполучені Штати* не занепали б через слабкості *німчної Конфедерації*? *Хіба* б не були б вони сьогодні жалюгідною колонією, що стогне під іноземним ярмом?» [70, с. 64].

Епанафора, повторення на початку нового речення слів, якими закінчилося попереднє: “*that fear breeds repression; that repression breeds hate; that hate menaces stable government*” – «що страх породжує **утиски**; що **утиски** породжують **ненависть**; що **ненависть** є небезпечною для стабільності держави». Також у даному уривку спостерігаємо прийом антитези: “*that the fitting remedy for evil counsels is good ones*” – що належним способом виправлення **поганих** рішень є ухвалення **добрих**» [71, с. 270; 70, с. 82].

Найбільш поширеною стратегією аргументації суддів є апелювання до авторитетів, а саме – цитування інших суддів, попередніх рішень у подібних справах, нормативно-правових актів, як підтвердження або заперечення тієї чи іншої думки. Як було зазначено вище, тактики, які застосовуються суддями зазвичай поєднуються, тобто разом з історичними фактами, спостерігаємо використання епітетів та метафор, стилістичних прийомів (табл. 3.1.):

Таблиця 3.1

Текст оригіналу	Текст перекладу	Трансформації
<i>The First Amendment, said Judge (1) Learned Hand, "presupposes that right conclusions are more likely to be gathered out of a (2) multitude of tongues. To many this is, and always will be, folly;</i>	<i>Перша поправка, як говорив суддя (1) Лернід Генд, «правильні висновки легше зробити з (2) розмаїття висловлювань. Для багатьох це є й завжди буде безрозсудством; але (3) ми</i>	Транскодування власної назви (1) + описовий переклад метафори (2) + відтворення ідіоми

<i>but we have (3) staked upon it our all</i> [71, с. 268]	<i>на цю карту поставили все</i> [70, с. 81].	еквівалентом (3).
<i>In the reports of the (4) Eyre of Kent, a general court held in 1313-1314... It was explained that "the King's will was that (5) all evil doers should be punished after their deserts.</i> [76, с. 565]	<i>В (4) збірнику судових рішень Кентського роз'язного суду, який функціонував у 1313-1314 роках... Так, зокрема роз'яснюється, що «згідно з волею короля, всі (5) лиходії повинні отримувати по заслугах...»</i> [70, с. 217].	Модуляція з додаванням (4) + відтворення ідіоми з подібною образністю (5)
<i>A (8) blind application of the New York Times standard</i> [78, с. 56].	<i>(8) Автоматичне застосування критерію, встановленого (9) справою New York Times ...</i> [70, с. 120].	Описовий переклад метафори (8) + додавання (9)

В окремій думці згоди або незгоди з основним рішенням суддя висловлює свої аргументи, а також коментує позицій інших суддів. Головною особливістю окремої думки є її висвітлення від першої особи, а також помітний емоційно-експресивний характер. Суддя-автор окремої думки може використовувати вже згадані аргументативні стратегії апелювання до історії, емоцій та авторитету: *“I believe that every moment's continuance of the injunctions against these newspapers amounts to a **flagrant, indefensible, and continuing violation** of the First Amendment”* [80, с. 714] – *«На мою думку, кожна зайва мить чинності даних заборон рівнозначна **кричущому, невиправдованому, й безупинному порушенню Першої поправки**»* [70, с. 81]; *“I can imagine no greater **perversion of history**”* [70, с. 716] – *«Я не можу уявити собі більшого викривлення історії»* [80, с. 91].

Оскільки окрема думка є вираженням особистих переконань судді, частка стилістичних прийомів та троп тут переважає, що вимагає від перекладача більш творчого підходу. Загалом у процесі перекладу важливо вміло поєднувати еквівалентне відтворення елементів формальності й стандартизації основного рішення та передавати риси індивідуальності судді задля досягнення тотожного перлокутивного ефекту в цільовій мові.

3.2. Методи збереження в перекладі інтертекстуальності текстів судових рішень у галузі свободи преси

Аналізовані тексти судових рішень ВС США у галузі свободи преси характеризуються високим рівнем інтертекстуальності, зокрема референційної, а саме: покликаннями на основний закон США – Конституцію; покликаннями на попередні рішення суду з прямим цитуванням; покликаннями на нормативно-правові документи (закони окремих штатів, розпорядження, угоди); покликаннями на тексти інших дискурсів (історичні документи, публіцистичні тексти, словники).

Для визначення способів збереження інтертекстуальності у перекладі вчені зазвичай використовують лінгвістичний підхід, що акцентує увагу на передачі саме форми інтертекстуальної одиниці. Вибір конкретного способу перекладу залежить від рівня її прецедентності, впізнаваності та текстової функціональності. Слід звернути увагу на ті шляхи перекладу, які враховують національно-культурну специфіку інтертексту. Л. Грек вважає, що при перекладі елементів інтертекстуальності з національної енциклопедії важливо точно відтворювати лексичний матеріал з коментарем або підбирати функціональний аналог в культурі мови перекладу [6, с. 5]. На думку А. Козачук, інтергloseму можна відтворити без змін або гляхом застосування трансформацій різного ступеня: транслітерацією або транскрипцією, додаванням контексту, авторським коментарем [15, с. 210].

Серед інших способів перекладу інтертекстуальності виокремлюємо: підбір еквівалента в цільовій мові (за достатнього рівня впізнаваності); буквальний

переклад (калькування); дослівний переклад з коментарем; дескриптивна перифраза; узагальнення / уточнення; заміна іншою інтертекстуальною одиницею; додавання / вилучення.

Рішення у галузі свободи преси переважно містять покликання на поправки до Конституції США: *“The First Amendment provides that “Congress shall make no law ... abridging the freedom ... of the press”* [75, с. 556] – *«Перша поправка передбачає, що «Конгрес не може ухвалювати законів, що... обмежують свободу... преси»* [70, с. 204]. Спостерігаємо еквівалентний переклад, додавання: *“an infringement of the liberty of the press guaranteed by the Fourteenth Amendment”* [77, с. 723] – *«порушення первісної свободи преси, гарантованої 14-ю поправкою до Конституції США»* [70, с. 68], а також вилучення: *“The First Amendment of the U. S. Constitution does not protect libelous publications”* [71, с. 264] – *«Перша поправка не захищає наклепницьких публікацій»* [70, с. 79]. Оскільки в українському законодавстві немає такого поняття як «поправки до Конституції», перекладачеві судових рішень необхідно володіти додатковими знаннями про правову систему мови оригіналу для збереження прагматичного потенціалу ТО.

Аналізований матеріал репрезентує широкий спектр покликань на різноманітні нормативно-правові документи американської правової школи, які не мають прямих відповідників в українській юриспруденції. У перекладі спостерігаємо використання різнорівневих лексико-граматичних трансформацій, що допомагають зберегти національну своєрідність оригіналу.

З метою створення високого ступеня експліцитності у процесі перекладу застосовується дескриптивна перифраза та додавання: *“Chapter 285 of the Session Laws of Minnesota for the year 1925 provides for the abatement...”* [77, с. 703] – *«Розділ 285 «Збірки законів, ухвалених на сесіях законодавчого органу штату Міннесота» за 1925 рік передбачає усунення... »* [70, с. 53], *“Sedition Acts”* [77, с. 178] – *«закони про підбурювання до бунту»* [70, с. 64]. Перифразу можна охарактеризувати як описовий зворот, за допомогою якого особа, предмет або

явище не називаються прямо. При використанні перифрази в перекладі, відповідники встановлюються між словом оригіналу та словосполученням перекладу, яке пояснює його зміст.

Адаптивне транскодування (транскрипція та транслітерація) є найлаконічнішим прийомом, завдяки якому передається зміст ТО. Такий метод найчастіше застосовується при перекладі антропонімів та топонімів: “*Nast's castigation of the Tweed Ring, Walt McDougall's characterization of Presidential candidate James G. Blaine's banquet with the millionaires at Delmonico's as “The Royal Feast of Belshazzar,” ... Lincoln's tall, gangling posture, Teddy Roosevelt's glasses and teeth, and Franklin D. Roosevelt's jutting jaw and cigarette holder have been memorialized by political cartoons*» [78, с. 55]. – «*Настове таврування «банди Твіда», опублікований Волтом Мак-Дугалом опис банкету з мільйонерами, влаштованого в Дельмоніко кандидатом у президенти Джеймсом Блейном, як «Валтасарового бенкету». ... Довгов'язу, кощаву фігуру Лінкольна, окуляри та зуби Тедді Рузвельта, випнуту щелепу та мундштук із цигаркою Франкліна Д. Рузвельта увічнено в політичних картикатах*» [70, с. 118].

Транскодування також застосовується для відтворення назв попередніх судових рішень, що цитуються. Однак, оскільки ми розглядаємо судові рішення у галузі свободи преси, досить часто учасниками судових процесів є видання (газети та журнали) або компанії, назви яких подаються виключно в оригіналі: *New York Times Co. v. Sullivan – New York Times проти Саллівана* [71; 70], *Richmond Newspapers, Inc. v. Virginia – Richmond Newspapers проти штату Вірджинія* [76; 70], *Gannett Co. v. DePasquale – Gannett проти Де Паскуале* [79; 70].

Коли суддя цитує прецедент, у тексті може згадуватися лише часткова назва справи, що може становити труднощі для сприйняття пересічним українським читателем, який знайомиться зі справою і не володіє потужною базою фонових знань. Саме тому завдання перекладача – максимально доступно відтворити текст покликання, зберігаючи при цьому його зміст та прагматичний потенціал.

Розглянемо приклад: “*The problem Congress addressed here is remarkably similar to the problem addressed by the FCC in **Pacifica**...*” [72, с. 742] – «Проблема, яку розв’язував у даному випадку Конгрес, дуже схожа на ту, з якою зіткнулася **ФКЗ** у справі «**ФКЗ проти Pacifica Foundation**...» [70, с. 250]. По-перше, спостерігаємо переклад аббревіатури FCC (Federal Communications Commission) еквівалентом **ФКЗ** (**Федеральна комісія зі зв’язку США**). По-друге, перекладач доповнює скорочену назву справи **Pacifica** (тобто, FCC v. Pacifica Foundation), що таким чином відповідає змісту оригіналу і полегшує орієнтування по ТП.

Наступним методом перекладу інтертекстуальних елементів є комбінована реномінація, що найчастіше поєднує транскрипцію з описовою перифразою, що призводить до збільшення обсягу тексту в ТП, проте дозволяє максимально точно передати семантику мовної одиниці. Зазвичай, такий прийом використовується при перекладі покликань на прецеденти: “*As we observed in **Nebraska Press Assn. v Stuart**...*” [70, с. 564] – «Як ми зауважили в **рішенні по справі «Асоціація преси штату Небраска проти Стюарта**...» [70, с. 216], “*decided the leading case of **Pavesich v. New England Life Ins. Co.**”* [82, с. 487] – «ухвалив рішення в судовому прецеденті **«Павезіч проти Новоанглійської компанії страхування життя»** [70, с. 100], “*Mr. Justice Brandeis, in his concurring opinion in **Whitney v. California**, gave the principle its classic formulation...*” [71, с. 268] – «Суддя **Брендіс, висловлюючи свою думку, збіжну з думкою більшості складу суду в справі «Вітні проти штату Каліфорнія»**, дав цьому принципу класичне формулювання...» [70, с. 81]. Прецедентні тексти, які широко застосовуються в судових рішеннях, можуть бути як джерелом необхідної інформації (інтертекстуальності), так і основою створення зв’язків між конкретними думками, викладеними у тексті (когезії).

В українському перекладі інтертекстуальності судових рішень спостерігаємо застосування перекладачем прийому тлумачення назв законів шляхом контекстуальної заміни та смислового розвитку: “*the Congress amended the statutory requirement of § 315*” [84, с. 378] – «Конгрес вніс поправку до вимоги **Закону про**

засоби комунікації» [70, с. 164], “*Georgia stoutly defends both § 26-9901 and the State's common-law privacy action challenged here*” [82, с. 487] – «Штат Джорджія рішуче обстоює свій закон про недоторканність приватного життя потерпілих від звалтування» [70, с. 99].

Такі перекладацькі рішення можна пояснити тим, що текст орієнтований на іншомовного реципієнта, який не послуговується нумерацією, якою прийнято позначати закони штати США. Однак переклад вважаємо таким, що відповідає оригіналу, адже допомагає досягнути розуміння тексту читачем.

Мовні елементи, що покликаються на поняття з американської історії та політики переважно відтворено за допомогою авторського коментаря: “*the contents of a classified study entitled “History of U. S. Decision-Making Process on Viet Nam Policy”*” [80, с. 714]. – «*матеріали секретного дослідження під назвою «Історія процесу ухвалення рішень щодо в’єтнамської політики США.» [Пентагонські документи]*» [70, с. 89].

Аналіз перекладів текстів судових рішень українською демонструє, що елементи інтертекстуальності також можуть відтворенні калькуванням, що передбачає буквально відтворення структури значень та формування неологізмів зі схожим семантичним значенням. Точне калькування забезпечує повний збіг з мовною одиницею оригіналу в лексико-семантичному аспекті, проте не завжди передає національно-культурний контекст оригіналу. Наприклад: “*In the letter sent by the Continental Congress (October 26, 1774) to the Inhabitants of Quebec, referring to the “five great rights” it was said...*” [77, с. 717] – «У листі до мешканців Квебеку, надісланому Континентальним Конгресом 26 жовтня 1774 року., говориться в зв’язку з «п’ятьма великими правами» [70, с. 63]. Вислів «*five great rights*» є важливим історичним поняттям, що визначило ключові права, на яких була заснована американська незалежність та демократичні цінності країни, адже передбачала захист прав на життя, свободу, власність, свободу слова та релігії, а також права на справедливий суд [69]. З одного боку, буквальний переклад (*great* –

великий), який ми спостерігаємо у даному реченні зберігає основний зміст поняття, однак, щоб наголосити на важливості зазначених прав, можемо також запропонувати використати прийом модуляції, тобто перекласти як «п'ять основних/основоположних/фундаментальних прав».

У перекладі інтертекстуальності судових рішень бачимо використання перекладачем прийому контекстуальної заміни для 1) уточнення (конкретизації), 2) узагальнення (генералізації), 3) цілісного переосмислення речення/висловлювання:

1) “... *the purpose that the **Founding Fathers** saw so clearly*” [80, с. 716] – «... *мета, яку так ясно уявляли собі **автори Конституції***» [70, с. 91]. Історія США репрезентує поняття *Founding Fathers* (або як ще називають «батьки-засновники США» [68]) як політичних діячів, які були не тільки «творцями Конституції», а й також «Підписантами Декларації незалежності», тому перекладач таким чином конкретизував думку автора тексту.

2) “*is largely a history of conflict between the **Crown** and the press*” [85, с. 564] – «*є насамперед історією конфлікту між **державою та пресою***» [70, с. 236]. Оскільки в даному контексті *crowne* означає не лише корону як символ монархії, а й владу, уряд або державні органи, які представляють цю владу, перекладацьке рішення генералізувати поняття є влучним.

3) “*Sir Thomas Smith, writing in 1565 about “**the definitive proceedinges in causes criminall,**” explained that, while the indictment was put in writing as in civil law countries: “All the rest is **doone openlie** in the presence of the Judges, the Justices, the enquest, the prisoner, and so **manne as will or can come so neare as to heare it**, and all depositions and witnesses given **aloude**, that all men may **heare** from the mouth of the depositors and witnesses what is **saide**”* [70, с. 566]. – «Коли сер Томас Сміт у 1565 році писав про «**вирішальні ознаки кримінального судочинства**», він роз'яснював, що хоч обвинувальний акт складається в письмовому вигляді, як і в **країнах римського права**, «**решта робиться відкрито**, в присутності суддів, присяжних, підсудного та всіх, хто захоче чи зможе підійти досить близько, аби чути, й усі

свідчення під присягою та заяви свідків робляться **голосно**, аби всі могли почути це прямо з їхніх **вуст**» [70, с. 218].

Судові рішення можуть містити неявні покликання на попередні тексти, вбудовані за допомогою парафразу або часткового цитування висловів, що може становити труднощі при відтворенні. Розгляньмо приклад: “*Moreover, as this Court pointed out in Pacifica, what is “patently offensive” depends on context (a “pig” is offensive in “the parlor” but not the “barnyard”)*” [72, с. 752]. – «Як ми підкреслювали в справі *Pacifica Foundation*, «очевидна непристойність» того чи іншого матеріалу залежить від контексту (типу програми, в якій він з’являється: «свиня» буде непристойною у «вітальні», але не на «скотному дворі»)» [70, с. 254].

Вислів “*pig in the parlor*” є алюзією на цитату судді Вайта Сатерленда (Justice White Sutherland), яка вперше з’явилася в рішенні у справі *Euclid v. Ambler Realty* в 1926 році [81]. Аналогія зі «свиною в вітальні замість скотного двору» використовується для пояснення того, що певні дії або речі можуть бути законними в одних контекстах, але незаконними в інших. У даному реченні часткове цитування використовується для демонстрації того, що те ж саме слово може бути пристойним або непристойним залежно ситуації. Цитату відтворено буквально, що може спричинити непорозуміння з боку реципієнта, який не знайомий зі значенням алюзії. Тому, на нашу думку, такі покликання доречно подавати разом з приміткою або авторським коментарем, що значно полегшує сприйняття ТП.

Отже, питання визначення конкретних способів перекладу інтертекстуальних одиниць у текстах судових рішень залишається досі відкритим, адже єдиного регламентованого підходу до відтворення інтертекстуальності не існує. Кожен випадок унікальний, тому потребує зважених перекладацьких рішень, які дозволятимуть зберегти прагматичну цінність тексту мови-джерела.

3.3. Особливості відтворення типових кліше та когезії СД

Типовими рисами СД як інституційно-правового дискурсу є логічно сформульовані, чітко викладені висловлювання, раціональна будова синтаксичних конструкцій, яким притаманна точність, лаконічність і стандартизованість.

У науковій літературі часто зіставляються такі категорії тексту та дискурсу як когезія та когерентність. На думку Л. Пономарьової, когезія тексту визначається його цілісністю, що виявляється у логіко-семантичному та граматичному взаємозв'язку між реченнями, що утворюють текст. Водночас, когерентність тексту відображає схожість характерних ознак текстів, що належать до окремого дискурсу, на рівні змісту та підтверджує їхню цілісність у межах цього дискурсу. [57, с. 142]. Розглянемо методи відтворення загальних когезійних прийомів (cohesion devices [58]) в текстах судових рішень ВС США у галузі свободи преси.

Судовий дискурс функціонує на основі мовнозакріплених формул (**кліше**), які відображають юридичні відносини, однозначно та точно передають відповідні поняття і факти та відзначаються інформативною місткістю. Як було зазначено, ВС США послуговується специфічними терміносполученнями, відповідників яких немає в українській мові через відмінності в системах судочинства. Розглядаючи переклад шаблонних фраз, притаманних текстам рішень ВС США, звертаємо увагу насамперед на ті, що оголошують початок справи та висновки про ухвалення рішення, адже саме вони формують когезію текстів загалом.

Майже кожне рішення починається з вислову: “*We granted certiorari...*” [80, с. 714], що у перекладі відтворюється як «*Ми погодилися на перегляд цієї справи*» [70, с. 89]. Оригінальне речення використовує юридичне терміносполучення *to grant certiorari*, яке означає процедуру, коли ВС США приймає рішення суду нижчої інстанції до розгляду [67]. Бачимо, що перекладач використовує трансформацію смислового розвитку, щоб зберегти лаконічність ТО та відтворити зміст висловленого, тому таке перекладацьке рішення вважаємо вдалим. Сталі

вирази з дієсловом *to grant* широко вживаються в судових текстах, а також мають усталені еквіваленти в українській мові: *to grant powers* – *надати повноваження*, *to grant a motion* – *задовольнити клопотання*, *to grant the access to the court* – *надати доступ до суду* [65].

Висновок про останочне рішення суду може включати такі стандартні мовні кліше:

- 1) *The judgment of the Court of Appeals for the District of Columbia Circuit is therefore affirmed* [80, с. 714]. – *Таким чином, рішення Апеляційного суду по округу Колумбія підтримується* [70, с. 89].
- 2) *The judgment of the Supreme Court of Alabama is reversed and the case is remanded to that court for further proceedings not inconsistent with this opinion* [71, с. 288]. – *Рішення ВС штату Алабама скасовується, й справа повертається до цього суду для подальшого судового розгляду з урахуванням викладеної тут думки* [70, с. 84].

Оскільки такі шаблони вже закріплені в судовій практиці ВС США, адже вживаються постійно, вони мають прямі українські відповідники, що спрощує роботу перекладача та дозволяє уніфікувати переклад автентичних текстів. З огляду на лексико-граматичний аспект, можемо виокремити факт відтворення пасивних форм дієслова шляхом трансформацією в активні конструкції, а також антонімічний переклад форми подвійної негативації, яка притаманна англomовним юридичним текстам.

Референтність є поширеними когезійним прийомом, що допомагає ілюструвати покликання на прецеденти, нормативно-правові акти, думки суддів, та виступають найхарактернішими проявами стандартизації судових рішень. Маркерами референтності в текстах судових рішень є сталі словосполучення, які мають українські відповідники-канцеляризми: *under this statute* – *згідно з цим законом*, *publication in question* – *вищезгадане видання*, *the statute in question* – *закон, який ми розглядаємо*, *as defined by law* – *за визначенням закону*, *with a view to/with reference*

of, due to – у зв'язку з; *in accordance with/in pursuance of, as/to* – відповідно до; *in compliance with* – згідно з.

Атрибутами когезії СД є **архаїзми**: *as hereinafter provided* – як передбачено нижче/надалі за текстом, *herein* – в даному документі, *whereby* – на основі, в силу. Архаїчне забарвлення термінологічних сполучень створює колорит високого стилю, що пов'язано зі статусом таких текстів у суспільстві. Текстам судових рішень притаманна повторюваність слів, форм, зворотів, конструкцій як результат досягнення однотипності вираження думки, що у наслідку дозволяє послуговуватися шаблонами мови перекладу: “*Judgment was **thereupon entered adjudging** "... the newspaper... **be and is hereby abated**”* [77, с. 705]. – «**На цій підставі було винесено рішення, що «...видання... підлягає скасуванню і цим скасовується»**» [70, с. 55].

Маркери **сполучення** виступають засобами встановлення взаємозв'язку між реченнями з метою створення логічного викладу думок. Вираз може бути імпліцитним і виводитися шляхом інтерпретації тексту. Найпоширенішими маркерами сполучення в судових рішеннях є фрази на позначення причинно-наслідкових зв'язків: “*the judge **thus** refused to vacate his order*” – «**тому** суддя відмовився анулювати свій наказ», “*on the **premise that**”* – «на тій **підставі, що**», “*we **similarly conclude**”* – «ми переконалися **таким**», “*for reasons **heretofore stated**”* – «з **вищезазначених причин**». [70; 78; 81].

Як було зазначено, у рішеннях часто функціонують пасивні конструкції, зокрема в поєднанні з маркерами сполучення: *the judgment is **therefore affirmed** – **таким чином**, рішення підтримується, **from this premise it is reasoned that** – із цього висновку випливає.* [70; 73].

Введення формального підмета *it* дозволяє надати основний акцент змістові висловлювання. Функцією таких зворотів є уточнення інформації та наголошення на певній думці. Це так звані безособові опосередковані оцінки висловлюваного, коли особа мовця не виділяється. Типові формулювання переважно

характеризуються інфінітивними та пасивними конструкціями. Виокремлюємо такі перекладацькі рішення:

- Відтворення мовної одиниці оригіналу безособовими реченнями: *it is no longer open to doubt* – немає сумнівів, *it is uncontroverted that* – незаперечним є те, що, *it is thus important to note* – важливо точно зазначити, *it is not necessary to prove* – немає необхідності доводити;
- Використання безособових форм на -но, -то: *it is recognized* – визнано, *it was found impossible to conclude* – було визнано неможливим зробити висновок,
- Використання неозначено-особових речень: *it is believed to be true* – вважають їх слушними. [70; 75; 80]

Наступний когезивний прийом, який використовується в судових рішеннях – це **еліпсис**, що передбачає навмисний пропуск у висловлюванні структурних елементів, які можуть бути зрозумілі з контексту. Здебільшого еліпсис використовується при ухваленні рішення суду. Можемо прослідкувати, що пасивні конструкції з пропущеним дісловом *to be* або іменником *judgment* відтворені безособовими реченнями, а також шляхом додавання слів для досягнення максимальної точності у перекладі: “*Judgment reversed.*” [77, с. 723] – «Судове рішення скасовується.» [70, с. 68] або “*Reversed.*” [82, с. 469] – «Судове рішення скасовується.» [70, с. 105]; “*On direct appeal, the Florida Supreme Court reversed.*” [73, с. 245] – Розглянувши подану апеляцію, ВС штату Флорида скасував це рішення.» [70, с. 126]; “*The Supreme Court of Alabama affirmed.*” [71, с. 256] – «ВС штату Алабама підтвердив це рішення.» [70, с. 72].

Текстам СД притаманна тавтологічна когезія — повторення у кожній наступній фразі одного того ж поняття, що однак вилучено у перекладі: “*A crime scene may be defined as the location on which the offense was committed. A crime scene search must, however, include the specific setting of the crime and its environment. The purpose of the crime scene search is to obtain physical evidence.*” [82, с. 356]. – «**Місце злочину**, може бути визначене, як територія, на якій був скошений цей злочин.

Розслідування злочину повинно включати певне розміщення злочину та його навколишнє середовище. Мета розслідування злочину полягає у збиранні доказів у скоєнні злочину.» [70, с. 146].

Вимога щодо точності викладу текстів СД приводить до нагромадження значної кількості іменників. Номінативна аргументація дає змогу «нав'язати» концептуальну модель та уникнути повторення довгих описів. Наявність номіналізацій пояснюється прагненням до однозначності описуваних ситуацій, оскільки іменник найточніше передає, позначає поняття, явище чи подію, що є важливим у контексті СД. Завдяки переліку номінативних виразів реалізується прецедентна функція судового рішення. Переклад номінативних конструкцій здебільшого відбувається шляхом використання іменників-еквівалентів (1) або заміною на дієслово (2, 3).

- 1) *No exaction or tax for the privilege of publishing, and no penalty, civil or criminal... is at issue here [83, с. 681] – Тут немає також мови про здирство чи стягнення плати за право публікації, про застосування цивільно-правових чи кримінальних санкцій [70, с. 140].*
- 2) *the detriment of the free flow of information [83, с. 680] – зашкоджує вільному обігу інформації [70, с. 138].*
- 3) *These limitations are but recognition of the observation [78, с. 55] – Ці обмеження лише підтверджують зауваження [70, с. 119]*
- 4) *In sustaining the trial court's determination [71, с. 263] – Підтримуючи ухвалу суду першої інстанції про визнання... [70, с. 78].*

Інгерентною ознакою СД США є вживання модальних дієслів *can, could, may, should, shall, would*, які у значенні припущення передають майже повну переконаність мовця або передбачення на основі логічних висновків. Найефективнішими шляхами перекладу є застосування складених дієслівних і складених іменних присудків із додаванням модальних дієслів або прикметників: “*defendant would be held*” – «*відповідача можуть зобов'язати*»; “*the Judiciary can*

make laws” – «судова влада має право ухвалювати закони»; “*the case could change*” – «в матеріалах справи можливі зміни», “*The people shall not be deprived of their right*” – «Народ не можна позбавити права» [70; 71; 77].

Також спостерігаємо тенденцію до вилучення модальності у текстах перекладу: “*to satisfy citizens that these great liberties would remain safe*” [80, с. 175] – «гарантувати громадянам **недоторканність** цих великих свобод» [70, с. 90]; “*Respondent can recover for emotional distress.*” [78, с. 49] – «Відповідач **отримає** відшкодування за емоційний стрес.» [70, с. 112]; “*The prosecutor stated he had no objection and would leave it to the discretion of the court.*” [76, с. 559] – «Обвинувач заявив, що заперечень не має й **покишає** це на розсуд суду.» [70, с. 213].

Отже, метою перекладача є збереження когезії текстів судових рішень, що забезпечує максимальну точність відтворення фактичної інформації та юридичної термінології, яка має важливе значення в контексті правової інтерпретації та реалізації судових рішень. Крім того, збереження когезії передає логічну послідовність та цілісність тексту, що забезпечує зрозумілість та легкість сприйняття інформації користувачами мови (як професійними юристами, так і звичайними громадянами, які мають справу з юридичними документами та судовими процесами).

Висновки до розділу 3

Порівняльний лінгвостилістичний аналіз автентичних текстів судових рішень ВС США у галузі свободи преси став основою дослідження специфіки перекладу судових рішень ВС США українською мовою.

Визначено, що судові рішення як жанр інституційно-правового дискурсу характеризується змістовністю, точністю, лаконічністю, конкретністю та вимагає дотримання цих вимог при перекладі.

Спираючись на результати проведеного аналізу судових рішень ВС США, які насичені вузькогалузевими однокомпонетними та багатоконпонентними термінами,

було виокремлено основні напрями застосування перекладацьких трансформацій, серед яких здебільшого спостерігаємо переклад за допомогою еквіваленту, описовий переклад та калькування, а також адаптивне транскодування.

Аналіз продемонстрував, що досить специфічною рисою текстів-оригіналів судових рішень ВС США у галузі свободи преси є численна кількість юридичних лакун, тобто понять, які не мають прямих відповідників в мові перекладу через відмінності, закладені екстралінгвістичними факторами.

Виявлено, що переклад судових рішень вимагає визначення семантико-правових еквівалентів термінів та понять відповідно до національних систем права. Розбіжності змісту виникають при вживанні близьких за звучанням або написанням термінів, які передають різні поняття в національних системах права. Для досягнення рівнозначності іноді вживають буквализми. Однак, особливу складність становлять поняття, що використовуються лише в американській системі загального права і не мають аналогів в українській правовій школі. Тому адекватність перекладу залежить саме від фонових знань перекладача та здатності працювати з попереденими судовими рішеннями.

Аналіз специфіки перекладу аргументативних стратегій і тактик, які застосовуються суддями у процесі ухвалення рішення, свідчить, що стратегії апелювання до емоцій є одним із провідних засобів утворення образності та насичення тексту експресивною лексикою, що виокремлює тексти судових рішень ВС США з поміж інших юридичних текстів. Досліджено численні перекладацькі рішення щодо відтворення тропів (епітетів, метафор) та стилістичних прийомів (риторичних питань) українською мовою, серед яких виокремлюємо еквівалентний та описовий переклад, відтворення шляхом смислового розвитку (модуляції).

У процесі перекладу текстів судових рішень може виникати проблема збереження інтертекстуальності через велику кількість покликань на прецеденти та нормативно-правові акти, які не мають відповідників в українській мові. Отже, методи збереження інтертекстуальності в перекладі таких текстів можуть включати

вживання буквализмів, додавання пояснень та описів контексту, забезпечення точності відтворення важливих термінів та понять або вилучення інтертекстуальних одиниць, що може спричинити невідповідності у ТО і ТП.

Нами з'ясовано, що когезія текстів англомовного СД досягається завдяки повторам, наявності посилань на прецедентні тексти, а також архаїчним виразам та типовим кліше. Багатокомпонетні терміносполучення, складна синтаксична структура речення, використання модальності та номіналізації в текстах рішень адекватно відтворені у перекладі, тому можемо зробити висновок, що перекладачеві вдалося відтворити когезію судових рішень ВС США у галузі захисту свободи преси.

ВИСНОВКИ

Унаслідок опрацювання та проведення комплексного аналізу теоретичного та ілюстративного матеріалу, можемо зробити наступні узагальнення та висновки:

Специфіка судового перекладу визначається особливостями судового дискурсу, якому притаманна інституційність, формальність, та ритуальність. Природа СД обумовлена не лише когнітивними, аксіологічними та ідеологічними факторами певної спільноти в певний проміжок часу, але і соціологічними чинниками, а також стилем викладення думок, використанням стратегій і тактик впливу, що мають вирішальне значення при перекладі. Переклад текстів СД майже завжди передбачає прагматичну адаптацію текстів відповідно до екстралінгвістичної реальності.

Засади судового перекладу як підвиду юридичного ще не мають вичерпного теоретичного обґрунтування в українській перекладознавчій школі, що відкриває перспективу подальших досліджень.

Судовий дискурс ВС США представлений широким розмаїттям усних та письмових жанрів, більшість з яких вирізняється спільними рисами, що мають вплив на процес перекладу, до них відносимо шаблонність, логічність, повноту структури та стандартизованість.

Судове рішення є одним з основних жанрів СД і має визначену композиційну структуру, яка складається з чотирьох частин: вступної, описової, мотивувальної та резолютивної. При перекладі рішень ВС США необхідно дотримуватися формальності та інституційності основної частини рішення, а також відтворювати індивідуальність стилю судді-автора окремої думки.

Основними лінгвостильовими особливостями рішень ВС США є офіційний та академічний стиль з використанням вузькогалузевої термінології та складних синтаксичних структур. Тексти рішень характеризуються високим рівнем інтертекстуальності (особливо покликаннями на прецеденти) та

інтердискурсивності. При відтворенні інтертекстуальних елементів у судових рішеннях ВС США, перекладач повинен детально проаналізувати функцію та тип інтертекстуальної одиниці, виявити її лексико-семантичні особливості та підібрати таку стратегію перекладу, яка відповідатиме комунікативно-прагматичній меті ТО.

У практичному розділі дослідження проаналізовано способи збереження стилістичного та синтаксичного виміру текстів судових рішень і розглянуто різні підходи до перекладу вузькоспеціалізованих термінів СД системи загального права, включно з термінами латинського та французького походження і визначено, що загальна стратегія перекладу текстів судових рішень ВС США українською мовою полягає в когнітивній поведінці, спрямованій на розв'язання комунікативного завдання: якнайточніше та найбільш релевантно відтворити в перекладі юридичні поняття та законодавчі норми США з урахуванням специфіки української правової системи. Окрім того, важливими тактиками перекладу є збереження лінгвостильових характеристик текстів, адаптація до норм української мови, відтворення інтертекстуальності та збереження аргументативних стратегій та окремої думки суддів. Велике значення має також збереження логічної послідовності та структури тексту, що дозволяє досягнути наочності та лаконічності перекладу.

Для перекладу термінології, що використовується в судових рішеннях, застосовують кілька підходів, зокрема підбір еквівалента у мові перекладу, буквальний переклад з можливим подальшим поясненням, калькування транскодування, зокрема адаптивне, описовий переклад, додавання або вилучення слів. У результаті проведеного аналізу було встановлено, що у дискурсі ВС США існує значна кількість термінів з полісемією, що належною мірою впливає на процес перекладу; у зв'язку з цим виникає необхідність ретельного підходу до перекладу з метою визначення правильного значення лексеми.

Під час аналізу ТО судових рішень ВС США у галузі свободи преси було виявлено, що численні юридичні лакуни, тобто поняття, які не мають сталих

відповідників у МП через відмінність правових систем, є специфічною проблемою при перекладі текстів СД. Розбіжності у перекладі виникають при використанні близьких за звучанням або написанням термінів, які передають різні поняття в національних системах права, в подібних випадках для досягнення рівнозначності вживаються буквализми. Певний виклик становлять поняття, що використовуються лише в американській системі загального права та не мають аналогів в українській юридичній системі.

У результаті аналізу перекладу аргументативних стратегій та тактик, які використовуються суддями ВС США в основних рішеннях та окремих думках було виділено основні стратегії перекладу аргументації: еквівалентний та описовий переклад, а також застосування смислової модуляції та контекстуальної заміни. Виявлено, що стратегії, які апелюють до емоцій, є ключовим інструментом для створення образності та експресивності в тексті, що відрізняє текст судових рішень ВС США від інших юридичних текстів.

Аналіз матеріалу продемонстрував, що під час перекладу судових рішень ВС США і галузі захисту свободи преси можуть виникати труднощі зі збереженням інтертекстуальності у зв'язку з надмірною кількістю посилань на прецеденти та нормативно-правові акти, що не мають визначення та правового застосування в українській правовій школі. З'ясовано, що для збереження інтертекстуальності в перекладі судових рішень ВС США переважно застосовуються калькування, додавання пояснень та контекстуальних описів, еквівалентне відтворення ключових термінів та понять або додавання інформації. Варто зауважити, що вилучення інтертекстуальних елементів призводить до порушення цілісності та послідовності ТП.

Когезія дискурсу ВС США характеризується повторами, архаїчними виразами, типовими кліше, складними багатоконпонентними терміносполученнями, складною синтаксичною структурою речень, використанням модальності та номіналізації, що вдало відтворено у перекладі

завдяки використанню українськомовних еквівалентів-канцеляризмів.

Проведене дослідження продемонструвало, що якість судового перекладу має першочергове значення для правозастосування та регулювання правових відносин, оскільки переклад повинен відповідати правовому узусу та забезпечувати реалізацію суспільного призначення текстів судового дискурсу. Для досягнення цієї мети, перекладач повинен мати чітке розуміння ситуативних, соціальних та контекстуальних правил, яких дотримуються учасники правових процесів іншої країни та культури, а також вміло працювати з прецедентами, основними законами та іншими нормативно-правовими актами країни мови оригіналу.

SUMMARY

In the current situation characterised by the intensive process of globalisation, European integration and the growth of international legal activities, the need for interlingual communication in the field of law is becoming increasingly acute. Legal translation and court interpreting are attracting close attention of Ukrainian linguists and translators. Besides, there is a growing interest in court decisions as an independent genre. However, the concept of court translation as a subtype of legal translation in Ukraine is considered relatively new compared to the translation studies of the USA and the UK. Given the absence of a solid theoretical foundation for the specifics of translation activities in court discourse in Ukraine, there is a need for further research on this topic.

Thus, the **relevance** of the paper is predetermined by the need for a more detailed elucidation and comprehensive study of the available lexical, grammatical, syntactic and stylistic features inherent in modern English-language court discourse, in particular, in the texts of the SCOTUS judgments. Since this subgenre of judicial discourse has not yet been the subject of a separate study, there is an urgent need to describe specific strategies and tactics for its rendering in the target language.

The **objective** of the research is to provide a comprehensive analysis of linguistic and stylistic aspects of court decisions translation on the example of decisions on freedom of press published by the US Supreme Court in the *United States Reports* and the their translations into Ukrainian.

The **subject matter** of the paper is the specifics of the SCOTUS judgments translation on freedom of the press into Ukrainian. The **specific topic** of the research is the strategies and tactics of rendering linguistic, stylistic and syntactic aspects of the texts of the SCOTUS judgments into Ukrainian.

The **academic novelty** of the research resides in the in-depth translation analysis of linguistic and stylistic features and compositional structure of the SCOTUS judgments

and the search for regularities in the use of certain translation tactics and strategies to preserve the complete equivalence of the ST and TTs.

The **theoretical value and practical significance** of the study are determined by the fact that the analysis of linguistic and stylistic features of the texts of the SCOTUS judgments can make a certain contribution to the development of the theory of court/judicial translation. The material and conclusions of the study can be used in regulatory courses: “Legal Translation”, “Court Interpreting”, in lectures on translation strategies and further translation practice.

The paper consists of an introduction, three parts, conclusions and a list of reference literature. The **first** part describes theoretical foundations of court translation, reveals the genre features of texts of American courtroom discourse, the specifics of argumentative strategies and tactics used by judges, and their impact on the translation process.

The **second** part examines the linguistic dimension of the texts of SCOTUS judgments, in particular, the compositional structure of court judgments and the specifics of the impact that intertextuality and interdiscursivity have on the translation of judicial texts.

The **third** part analyses the means of rendering stylistic and syntactic dimension of the court decisions texts in Ukrainian, the specifics of translating judicial discourse terms, common law legal lacunae, typical clichés, ways of rendering the argumentative strategies and tactics of a judge in the translation, as well as methods of preserving intertextuality and cohesion of judicial discourse in translation.

In our research paper, we define the courtroom discourse as a verbal expression of communication process in the course of a trial, which is considered in certain historical, national, cultural and situational context with specific characteristics and intentions of communicators.

As far as the stylistic and linguistic facets of the court judgments are concerned, it seems necessary to point out that this official document has a clear-cut structure including an introductory, descriptive, motivational and operative parts separated from one another by appropriate headlines. Each of them presents the contents of a judgment in a

declarative, affirmative, argumentative or imperative manner. All the facts in the document are sequentially numbered. The tone of the authentic version of a document must be preserved in translation.

It was determined that the general translation strategy of rendering the texts of SCOTUS judgments into Ukrainian is to convey legal concepts and the corresponding US legislative provisions as accurately and appropriately as possible, taking into account the specifics of the Ukrainian legal system. In addition, important translation tactics include preserving the linguistic and stylistic characteristics of the texts, adapting them to the norms of the Ukrainian language, rendering intertextuality, preserving argumentative strategies and dissenting opinions of judges. It is also important to preserve the logical sequence and structure of the text, which allows for clarity and conciseness of the translation. That can be achieved by such means of the Ukrainian language as official clichés and grammatical patterns, complex syntactic constructions, avoiding the ambiguity in describing the statement of facts and circumstances to the case.

Moreover, the most appropriate ways of translating judicial terminology are: finding a proper equivalent in the target language, literal translation with possible subsequent explanation or description, transcoding, in particular, adaptive, descriptive translation, addition, and omission of words. Based on our analysis, we can conclude that in the SCOTUS discourse a phenomenon of terminological polysemy is quite common, which requires a diligent interpreters approach to translation. In this case, it is important to correctly specify the meaning of each and every lexeme.

The analysis of the SCOTUS judgments on the freedom of press revealed that numerous legal lacunae, i.e. concepts that do not have direct equivalents in the target language due to differences in extralinguistic factors, are a very specific problem in translation. A particular challenge is posed by concepts that are used only in the American common law system and have no analogues in the Ukrainian legal system. Therefore, the adequacy of the translation depends on the translator's background knowledge and ability to work with precedents.

The analysis of rendering the argumentative strategies and tactics used by SCOTUS judges in their main decisions and dissenting opinions identified the main strategies for translating argumentation: equivalent and descriptive translation, as well as the use of semantic modulation and contextual substitution. Furthermore, it was figured out that the style of court judgments can be preserved by proper translating the so-called bookish lexicon, for instance, the archaic adverbs and grammatical forms, the constantly used passive voice of verbs, and the whole spectrum of modal verbs.

The analysis proves that while translating SCOTUS judgments, there might be difficulties in preserving intertextuality due to the excessive number of references, in particular, precedents and regulations, which are not defined and legally applicable in the Ukrainian legal tradition. Our findings show that various methods can be used to preserve intertextuality in the translation of SCOTUS judgments, in particular, literal translation, explanation and contextual description, equivalent rendering of key terms and concepts, or addition of information. It is worth mentioning that the omission of intertextual elements leads to a disruption of the integrity and consistency of the TT.

To conclude, our study has demonstrated that the quality of court translation and courtroom interpreting is of great importance for law enforcement and regulation of international legal relations, since the translation must comply with all relevant legal conventions and ensure the fulfillment of the social purpose of courtroom discourse's texts. To achieve this goal, a translator must have a clear understanding of the situational, social and contextual rules followed by actors of another country's legal system, as well as be able to work with precedents, fundamental laws and other acts or bylaws.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамович С. Д., Молдован В. В., Чикарькова М. Ю. Риторика загальна та судова : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер 2002. 416 с.
2. Антонюк Н. М. Правнична термінологія у змісті викладання іноземних мов. *Вісник Академії адвокатури*. Київ, 2010. № 4. С. 150–155.
3. Барт Р. Текстуальний аналіз «Вальдемара» Е. По / пер. з франц. Х. Сухоцької та М. Зубрицької. *Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* Львів, 1996. С. 385–406.
4. Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної генології: навч. посіб. Київ : Видавничий центр «Академія», 2006. 248 с.
5. Бибик С. П., Сюта Г. М. Ділові документи та правові папери: листи, протоколи, заяви, договори, угоди. Харків : Фолио, 2005. 491 с.
6. Грек Л. В. Інтертекстуальність як проблема перекладу (на матеріалі англомовних перекладів української постмодерністської прози) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. Київ, 2006. 18 с.
7. Дорда С. В. Національно-культурна специфіка судового дискурсу Англії та Уельсу. *Правовий вісник Української академії банківської справи*. Суми, 2012. №1 (6). С. 12–16. URL:
http://lib.uabs.edu.ua/library/P_Visnik/Numbers/1_6_2012/06_01_03.pdf.
8. Зайцева М. О. Специфіка наративу в судовому дискурсі США. *Лінгвостилістичні студії*. Луцьк, 2021. Вип. 14. С. 46–60. URL:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/lis_2021_14_7.
9. Доценко О. Л. Жанрова специфіка українського судового дискурсу. *Мовні і концептуальні картини світу* : зб. наук. пр. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2008. Вип. 24. Ч. 1. С. 269–280.
10. Кабиш О. О. Українська мова в судово-процесуальній сфері : навч.-практ. посіб. Київ : Алерта, 2019. 110 с.

11. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.
12. Карабан В. І. Переклад англійської юридичної літератури : навч. посіб. Вінниця : Нова книга, 2006. 656 с.
13. Кобзева О. О. Метакомунікативна стратегія у мовленні судді в американському судовому дискурсі. *Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки*. Житомир, 2014. Вип. 5 (77). С. 264–268.
14. Кобзева О. А. Стратегії та тактики судді в американському судовому дискурсі: когнітивно-семіотичний аспект: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Херсон, 2017. 249 с.
15. Козачук А. М. Передача інтергloseм в українсько-англійському художньому перекладі. *Мовознавчий вісник* : зб. наук. пр. Черкаси: Черкаський нац. ун-т імені Богдана Хмельницького, 2014. Вип. 19. С. 209–213.
16. Кононов О. С. Знову про проблеми юридичного перекладу. *Юридична газета*. Київ, 2010. № 2 (38). С. 42–45.
17. Куйбіда Р. О., Сироїд О. І. Посібник із написання судових рішень. Київ : «Дрім Арт», 2013. 224 с.
18. Лобода Ю. А., Власюк А. О. Сучасний стан та перспективи розвитку судового перекладу в Україні. *Science and Education a New Dimension. Philology*, VI (49), Issue 166. Будапешт, 2018. С. 27–32. DOI: <https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-166VI49>.
19. Лобода Ю. А. Судовий дискурс у перекладознавчому аспекті. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики* : зб. наук. пр. Київ : Логос, 2013. Вип. 23. С. 267–273. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psptkl_2013_23_36.

20. Лобода Ю. А., Сухина О. С. Специфіка перекладу рішень Європейського суду з прав людини українською мовою. *Південний архів. Філологічні науки* : зб. наук. пр. Херсон : ХДУ, 2019. Вип. 78. С. 116–120.
21. Марахова А. Ф. Мова сучасних ділових документів. Київ : Наукова думка, 1981. 140 с.
22. Нікіфорова С. М. Безеквівалентний переклад юридичної лексики в англійській і українській мовах. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. «Право»* : зб. наук. пр. Харків, 2010. Вип. 14. С. 138–141.
23. Полікарпова Ю. О. Інтертекстуальність і переклад: семіотичний підхід. *Наукові записки. Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. Вип. 95 (1). С. 431–435.
24. Пономарьова Л. В. Стратегії і тактики мовлення судді в судово-процесуальному дискурсі. *Теоретична і дидактична філологія* : зб. наук. пр. Переяслав-Хмельницький : СКД, 2010. Вип. 8. С. 306–314.
25. Просяна А. В. Комунікативна поведінка учасників судового дискурсу: стратегії і тактики спілкування. *Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe Budapest. Science and Education a New Dimension. Philology, IV (23), Issue 100*. Будапешт, 2016. С. 32–36.
26. Просяна О. В. Український судовий дискурс: аспекти лінгвопрагматичного дослідження та сутнісні характеристики. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Філологічні науки (мовознавство)*. Дрогобич, 2016. № 6. С. 153–157.
27. Степанова Т. В. Окрема думка судді як складова суддівського угляду в господарському судочинстві : монографія. Одеса : Фенікс, 2015. 196 с.
28. Тацакович У. Т. Інтертекстуальність у перекладі: Загальний огляд та обґрунтування інтегрованого підходу. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород, 2019. Вип. 11. С. 51–57.

29. Хабарова Н. А. Особливості впливу та аргументування в судовому дискурсі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Філологія*. Одеса : Фенікс, 2021. Вип. 52(2). С. 11–14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2021_52%282%29_5.
30. Ходаковська О. О. Специфіка англомовного юридичного дискурсу та особливості його перекладу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Філологія*. Одеса : Фенікс, 2014. Вип. 10(2). С. 164–167. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2014_10%282%29_46.
31. Чаус С. В. Нюрнберзький процес як дискурс. *Система і структура східнослов'янських мов* : зб. наук. пр. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. Вип. 7. С. 143–157. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sissm_2014_7_21.
32. Шумейко О. А. Особливості юридичної стилістики. Мова української юриспруденції : навч. посіб. / В.М. Пивоваров, О.М. Єрахторіна, О.А. Лисенко та ін. Харків : Основа, 2020. Розд. 2. С. 25–39.
33. Яцишин Н. П. Юридична термінологія як спеціалізована система правових понять. *Термінологічний вісник*. Київ : ІУМ НАНУ, 2013. Вип. 2. С. 99–103.
34. Berk-Seligson S. *The Bilingual Courtroom: Court Interpreters in the Judicial Process*. The University of Chicago Press, 2002. 280 с.
35. Bhatia V. K. Intertextuality in Legal Discourse. *The Language Teacher*. Vol. 2. N. 11. Department of English. Hong Kong : City University of Hong Kong, 1998. P. 1–12. URL: http://jalt-publications.org/old_tlt/files/98/nov/bhatia.html.
36. Brady C. and Quy P. The Language of Supreme Court Briefs: A Large-Scale Quantitative Investigation. *The Journal of Appellate Practice and Process*. Vol. 11. No. 1. 2010. P. 75–103. URL: <https://lawrepository.ualr.edu/appellatepracticeprocess/vol11/iss1/4>
37. Colin J. *Interpreters and the Legal Process*. Winchester, UK : Waterside Press, 1996. 192 p.

38. Cross, F. B., James F. S. Citations in the US Supreme Court: An empirical study of their use and significance. *U. Ill. L. Rev.* 2010. P. 489–575. URL: <https://illinoislawreview.org/wp-content/ilr-content/articles/2010/2/Cross.pdf>.
39. Dan S. U.S. Supreme Court Brief Writing Style Guide. *The Journal of Appellate Practice and Process*. Vol. 19. No. 1. 2018. P. 129–156. URL: <https://lawrepository.ualr.edu/appellatepracticeprocess/vol19/iss1/8>.
40. Devitt, A. J. Intertextuality in tax accounting: Generic, referential, and functional. *Textual dynamics of the professions: Historical and contemporary studies of writing in professional communities*. Wisconsin : University of Wisconsin Press, 1991. P. 336–357.
41. Fairclough N. *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press, 1992. 259 p.
42. Gibbons J. *Language in the law*. New Delhi : Orient Longman Private Limited, 2004. 139 p.
43. Gibbons, J., Hale S. Varying Realities: Patterned Changes in the Interpreter's Representation of Courtroom and External Realities. *Applied Linguistics*. Vol. 20. No. 2. Oxford : Oxford Academic, 1999. P. 203–220.
44. Gonzalez R. *Fundamentals of Court Interpretation: Theory, Policy and Practice* / R. Gonzalez, V. Vasquez, H. Mikkelson. Durham : Carolina Academic Press, 1992. 645 p.
45. Hatim B., Mason, I. *Discourse and the Translator*. London and New York : Longman, 1990. 258 p.
46. How to Read a U.S. Supreme Court Opinion. *Insights on Law & Society 13.1. Teaching Legal Docs*. American Bar Association, 2012. P. 10–11. URL: https://www.oregon.gov/ode/students-and-family/equity/NativeAmericanEducation/Documents/SB13%20Curriculum/Materials_G10_Supreme%20Court_How%20to%20Read%20a%20SC%20Decision%20Article.pdf.

47. Kirman I. Standing Apart to Be a Part: The Precedential Value of Supreme Court Concurring Opinions. *95 COLUM. L. REV.* 1995. № 104. P. 2083–2100.
48. Langford C. L. Toward a Genre of Judicial Dissent: Lochner and Casey as Exemplars. *Communication Law Review*. 2009. Vol. 9. № 2. P. 1–12.
49. Lawrence M. S. Judicial Decisions and Linguistic Analysis: Is There a Linguist in the Court? *73 WASH. U. L. Q.* 1995. 1069 p.
50. Leppihalme R. Culture Bumps: An Empirical Approach to the Translation of Allusions. Philadelphia : Multilingual Matters, 1997. 241 p.
51. Maley Y. Judicial discourse: the case of legal judgment. In J. E. Clark (ed) *The Cultivated Australian*. Hamburg: Buske, 1985. P. 159–175.
52. Maley Y. The language of the Law. In John Gibbons (ed) *Language and the Law*. London: Longman, 1994. P.11–50.
53. Mikkelsen H. Interpreting is interpreting – or is it? *Monterey Institute of International Studies*. 2017. P. 1–16. URL: <https://aiic.net/page/3356/interpreting-isinterpreting-or-is-it/lang/1>
54. Opinions. *Supreme Court of the United States*. How to Interpret a U.S. Supreme Court Opinion. URL: <https://www.supremecourt.gov/opinions/opinions.aspx>
55. Philips S. U. The judge as third party in American trial-court conflict talk. *Conflict talk: Sociolinguistic investigations in conversations*. Cambridge : CUP, 1990. P. 197–209.
56. Philips, S. U. Contextual Variation in Courtroom Language Use: Noun Phrases Referring to Crimes. *International Journal of the Sociology of Language*. 1984. Vol. 49. To. 49. P. 29–50.
57. Ponomariova, L. V. Text connectivity markers in institutional legal discourse. *European Humanities Studies: State and Society*. 2019. 19(3(I). P. 140–150. DOI: <https://doi.org/10.38014/ehs-ss.2019.3-I.11>

58. Stanojević G. M. Cohesive Devices in Legal Discourse. *Facta Universitatis. Linguistics and Literature*. 2012. Vol. 10, No. 2. P. 89–98. URL: <http://facta.junis.ni.ac.rs/lal/lal201202/lal201202-04.pdf>.
59. Steel A. Intertextuality and legal judgments. *Macarthur Law Review* 2. 1998. P. 87–108.
60. Stevens, K. Reasoning by Precedent – Between Rules and Analogies. *Legal Theory*. 2018. 24(3). P. 216-254.
61. Titscher S., Meyer M., Wodak R., Vetter E. Methods of Text and Discourse Analysis: In Search of Meaning. London : SAGE Publications Ltd, 2012. 278 p. DOI: <https://doi.org/10.4135/9780857024480>.
62. Vinay J.-P., Darbelnet J. Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation. Amsterdam : Benjamins Translation Library. 1995. 359 p.
63. Warren M. “Just spoke to...”: The types and directionality of intertextuality in professional discourse. *English for Specific Purposes*. 2013. 32(1). P. 12–24. <http://dx.doi.org/10.1016/j.esp.2012.07.001>.
64. Wodak R. The interaction between judge and defendant. *Handbook of discourse analysis. Vol. 4: Discourse analysis in society*. L. etc., 1985. P. 181–191.

Словники та довідкова література

65. Карабан В. І. Англійсько-український юридичний словник: понад 75 тисяч слів та словосполучень юридичної підмови та близько 160 тисяч українських перекладних відповідників. Вінниця : Нова книга, 2004. 1088 с.
66. Українсько-англійський словник з прав людини / за ред. Л. Герасимчука. ГО «Харківська правозахисна група». Харків : ТОВ «Видавництво права людини», 2015. 184 с.
67. Glossary of Supreme Court terms. *SCOTUSblog*. 31.12.2009. URL: <https://www.scotusblog.com/2009/12/glossary-of-legal-terms/>

68. Merriam-Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/>
69. The First Amendment Encyclopedia. URL: <https://www.mtsu.edu/first-amendment/article/862/continental-congress-letter-to-the-inhabitants-of-the-province-of-quebec>

Джерела ілюстративного матеріалу

70. Свобода преси. Рішення Верховного Суду США / під ред. Морін Гаррісон та Стіва Гілберта ; пер.з англ. Київ : Оптима, 2004. 276 с.
71. Brennan, William J., Jr, and Supreme Court Of The United States. U.S. Reports: New York Times Co. v. Sullivan, 376 U.S. 254. 1963. Periodical. URL: <https://www.loc.gov/item/usrep376254/>.
72. Breyer, Stephen G, and Supreme Court Of The United States. U.S. Reports: Denver Area Ed. Telecommunications Consortium, Inc. v. FCC, 518 U.S. 727. 1995. Periodical. URL: <https://www.loc.gov/item/usrep518727/>.
73. Burger, Warren Earl, and Supreme Court Of The United States. U.S. Reports: Miami Herald Publishing Co. v. Tornillo, 418 U.S. 241. 1973. Periodical. URL: <https://www.loc.gov/item/usrep418241/>.
74. Burger, Warren Earl, and Supreme Court Of The United States. U.S. Reports: Smith v. Daily Mail Publishing Co., 443 U.S. 97. 1978. Periodical. URL: <https://www.loc.gov/item/usrep443097/>.
75. Burger, Warren Earl, and Supreme Court Of The United States. U.S. Reports: Nebraska Press Ass'n. v. Stuart, 427 U.S. 539. 1975. Periodical. URL: <https://www.loc.gov/item/usrep427539/>.
76. Burger, Warren Earl, and Supreme Court Of The United States. U.S. Reports: Richmond Newspapers, Inc. v. Virginia, 448 U.S. 555. 1979. Periodical. URL: <https://www.loc.gov/item/usrep448555/>.

77. Hughes, Charles Evans, and Supreme Court Of The United States. U.S. Reports: Near v. Minnesota, 283 U.S. 697. 1930. Periodical. URL: <https://www.loc.gov/item/usrep283697/>.
78. Rehnquist, William H, and Supreme Court Of The United States. U.S. Reports: Hustler Magazine v. Falwell, 485 U.S. 46. 1987. Periodical. URL: <https://www.loc.gov/item/usrep485046/>.
79. Stewart, Potter, and Supreme Court Of The United States. U.S. Reports: Gannett Co. v. DePasquale, 443 U.S. 368. 1978. Periodical. URL: <https://www.loc.gov/item/usrep443368/>.
80. Supreme Court Of The United States. U.S. Reports: New York Times Co. v. United States, 403 U.S. 713. 1970. Periodical. URL: <https://www.loc.gov/item/usrep403713/>.
81. Taft, William Howard, and Supreme Court Of The United States. U.S. Reports: Euclid v. Ambler, 272 U.S. 365. 1926. Periodical. URL: <https://www.loc.gov/item/usrep272365/>.
82. White, Byron Raymond, and Supreme Court Of The United States. U.S. Reports: Cox Broadcasting Corp. v. Cohn, 420 U.S. 469. 1974. Periodical. URL: <https://www.loc.gov/item/usrep420469/>.
83. White, Byron Raymond, and Supreme Court Of The United States. U.S. Reports: Branzburg v. Hayes, 408 U.S. 665. 1971. Periodical. URL: <https://www.loc.gov/item/usrep408665/>.
84. White, Byron Raymond, and Supreme Court Of The United States. U.S. Reports: Red Lion Broadcasting Co. v. FCC, 395 U.S. 367. 1968. Periodical. URL: <https://www.loc.gov/item/usrep395367/>.
85. White, Byron Raymond, and Supreme Court Of The United States. U.S. Reports: Zurcher v. Stanford Daily, 436 U.S. 547. 1977. Periodical. URL: <https://www.loc.gov/item/usrep436547/>.